

UNIVERZITET U SARAJEVU

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

ODSJEK : SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**ULOGA REGIONALNIH ORGANIZACIJAU ZAŠTITI I SPAŠAVANJU NA
PODRUČJU BALKANA
-MAGISTARSKI RAD-**

KANDIDAT:

Dino Vugdalić

MENTOR:

doc.dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, septembar, 2020. godine

SADRŽAJ

UVOD	3
TEORIJSKO METODOLOŠKI PRISTUP	5
1. DEFINISANJE OSNOVNIH POJMOVA.....	10
1.1. Pojam, predmet i zaštita civilne zaštite	10
1.1.1. Civilna zaštita Bosne i Hercegovine.....	10
1.1.2. Civilna zaštita entiteta	11
1.1.3. Civilna zaštita Federacije Bosne i Hercegovine	11
1.1.4. Civilna zaštita Republike Srpske.....	12
1.1.5. Organizacija Civilne zaštite.....	13
1.1.6. Izgled sistema sigurnosti savremene države.....	14
1.1.7. Odnos Civilne zaštite s drugim snagama i subjektima odbrane.....	15
1.1.8. Civilna zaštita u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine.....	15
1.1.9. Uspostava organizacione strukture civilne zaštite u Bosni i Hercegovini.....	15
1.1.10. Uvod u položaj Civilne zaštite u regionalnim sistemima sigurnosti	17
1.2. Samozaštita građana	17
1.3. Zaštita i spašavanje kao dio sistema unutarnje sigurnosti ili poseban sistem	19
1.3.1. Mjere zaštite i spašavanja	20
1.4. Regionalizam	22
1.4.1. Regionalizacija	23
2. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE	25
2.1. Pojam međunarodne organizacije.....	25
2.2. Nastanak međunarodne organizacije	26
2.3. Klasifikacija međunarodnih organizacija	27
2.4. Nevladine organizacije	28
2.5. Vladine organizacije	30
2.6. NATO BiH	31
2.6.1. Potpisivanje programa NATO-a.....	31
2.6.2. Osnovni sigurnosni zadaci NATO-a.....	32
2.6.3. Organizacijska struktura	33
2.6.4. Uloga NATO-a u Bosni i Hercegovini	33
3. REGIONALNE INICIJATIVE.....	35
3.1. Regionalne inicijative na Balkanu	35
3.2. Organizacija i funkcionisanje pojedinih regionalnih inicijativa.....	35

3.3.	Regionalne inicijative i uloga BiH u njima	35
3.3.1.	Centralnoeuropska inicijativa – CEI.....	36
3.3.2.	Proces za saradnju u Jugoistočnoj Europi (SEECp).....	38
3.3.3.	Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Europi (SECI)	39
3.3.4.	Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP).....	40
3.3.5.	Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Europu (PS)	40
3.3.6.	Jadransko – jonska inicijativa (JJI).....	42
3.3.7.	Dunavski proces saradnje (DCP).....	43
3.3.8.	Konvencija o zaštiti rijeke Dunav – Status Bosne i Hercegovine	44
3.3.9.	Savska inicijativa.....	46
3.3.10.	Jadranska povelja.....	47
3.4.	Regionalna saradnja.....	48
3.5.	Zapadni Balkan.....	50
3.5.1.	Proces saradnje zemalja Jugoistočne Europe (PSJIE).....	50
3.5.2.	Pakt za stabilnost u Jugoistočnoj Europi	51
3.6.	Savet za regionalnu saradnju	52
3.6.1.	Proces formiranja Savjeta za regionalnu saradnju (SRS).....	52
3.6.2.	Misija i ciljevi Savjeta za regionalnu saradnju	52
3.7.	Regionalne inicijative Europske unije na Balkanu.....	53
3.7.1.	Regionalni pristup EU Jugoistočnoj EU iz 1996.....	54
3.5.	Regionalni projekti u kojima aktivno učestvuje Europska unija.....	55
3.5.1.	Europa – Humanitarna pomoć i civilna zaštita.....	55
3.5.2.	Inicijativa tri mora	57
3.5.3.	Međunarodni pokret	58
	ZAKLJUČAK	64
	LISTA SKRAĆENICA	67
	LITERATURA.....	69

UVOD

Region Jugoistočne Europe uključen u znatan broj multilateralnih inicijativa od onih opšteg političkog tipa do specijalizovanih tematskih oblika saradnje. U zadacima mora da se dogovori ustanova koja omogućava da države ostajući ravnopravne i ne priznavanju nikakvu višu vlast, zajednički donose pomenute odluke i obezbjede izvršenja svih pratećih radnji. Region predstavlja skup teritorija koje zbog svoje povezanosti, identičnosti, geografske kulturne sličnosti i ostalih zajedničkih karakteristika predstavljaju jedinstvo. Regionalne organizacije podrazumijevaju takve organizacije čije članice posjeduju, pored zajedničkog interesa, prostornu povezanost ili neposrednu geografsku bliskost. Tako su nastale međunarodne organizacije kao sredstvo stalne saradnje radi postizanja interesa u zajedničkim udruženim državama. Možemo reći da posebno mjesto u razvoju regionalne saradnje u Jugoistočne Europe ima politika Europske unije sa ciljem da se unaprijedi saradnja na Balkanu putem tzv regionalnog pristupa u okviru stabilizacije i pridruživanja zemalja Zapadnog Balkana Uniji. Međunarodne forume i inicijative smo podijelili u dvije grupe prema njihovoj geografskoj obuhvatnosti.

U prvu grupu smo svrstali organizacije i inicijative koje u prvom redu ili isključivo obuhvataju balkanski region koje su usmjerene na saradnju balkana, u ovakve inicijative i organizacije spadaju: (Proces saradnje u Jugoistočnoj Europi, CEFTA, Pakt za stabilnost u jugoistočnoj Europi, s druge strane postoje brojne inicijative i organizacije koje se geografski samo dodiruju ili obuhvataju Balkan u širem kontekstu kakve su : (Organizacija za crnomorsku saradnju, Centralnoeuropska inicijativa, Jadransko jonska inicijativa ili proces dunavske saradnje). Opterećeni podjelama šireg karaktera neriješenim bilateralnim problemima pitanjima granica sukobima oko manjina mješanjem velikih sila multilateralnim odnosima između balkanskih zemalja iako ideje i pokušaji saradnje i integracije gotovo prisutnim i to u raznim društvenim grupama i političkim pokretima, njihova realizacija je sporadična. Međudejstva država moraju se pouzdano i široko regulisat što se postiže sklapanjem mnogostranih međunarodnih ugovora na njih se mora proračunato i svjesno uticati moraju se preduzimati mjere upravljanja na poboljšanje donositi zajedničke odluke koje se sastoje u svjesnom izboru između različitih spoznatih mogućnosti.

Države u neposrednoj geografskoj povezanosti ulaze u određene ugovorne odnose prije svega zbog zajedničkih interesa diktiranih njihovom teritorijalnom bliskošću, dok savremeno doba karakteriše pribjegavanje država ka formiranju regionalnih međunarodnih organizacija.

Pored teritorijalne bliskosti neophodno je postojanje zajedničkih interesa na političkom, društvenom, ekonomskom ili kulturnom polju. Regionalne organizacije moraju u svoju strukturu uključiti oba činioca: prirodno-geografski i društveno-politički.

TEORIJSKO METODOLOŠKI PRISTUP

Problem istraživanja

Izradom formulacije problema istraživanja započinje rad na projektu istraživanja. Nacrt naučne zamisli je složen segment projekta u okviru koga se saopćavaju naučna saznanja, takođe su zamisli pretežno i prvenstveno naučni segment projekta istraživanja.

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu je uloga regionalnih organizacija Jugoistočne Europe u zaštiti i spašavanju. Rad se radi u jednom kontekstu sve dinamičnijeg razvoja razni oblika regionalnih institucija, foruma, organizacija i u mnogo povoljnijem internom i međunarodnom kontekstu kako za BiH tako i za cijeli region. Kroz rad ćemo objasniti koja je njihova uloga u Jugoistočnoj Europi u cilju zaštite i spašavanja. Procese stvaranja složene strukture multilateralanog povezivanja i saradnje u Jugoistočnoj Europi u što većem broju oblasti. Takođe ćemo vidjeti i razvijanje daljnjeg regionalnog multilateralizma na Balkanu. Koliko regionalne inicijative doprinose opštem unapređivanju i jačanju institucija u jugoistočnoj Europi. Regionalna saradnja na Balkanu dosta je evoluirala, njeni efekti su pozitivni i ona ima sve više interes regiona, saradnja koja se sve više prihvata kao interna potreba svake zemlje regiona i u kojoj region ima aktivnu ulogu. Predmet razmatranja su one inicijative za regionalnu saradnju koje predstavljaju zvanične međudržavne i međunarodne oblike saradnje i koje obuhvataju više od dvije zemlje Jugoistočne Europe.

Ciljevi istraživanja

U okviru određenja ciljeva istraživanja razlikujemo društvene i naučne ciljeve, iako svako istraživanje, kao primarni cilj ima sticanje naučnih saznanja, koja su prvenstveno usmjereno ka dobrobiti društva. Stepem i svojstva saznanja o predmetu istraživanja, iskazani su u teorijskom određenju predmeta, determinišu mogućnost opredjeljenja za određeni naučni cilj i mogućnost validnog odgovora na društveni problem. (Termiz, 2004:219). U okviru razlikujemo naučne i društvene ciljeve istraživanja, svako istraživanje kao opšti cilj ima sticanje naučnih saznanja, koja su prvenstveno usmjerena ka dobrobiti društva. Regionalna politika je usmjerena na regije i gradove EU gdje je cilj poboljšanje kvaliteta života i strateška

ulaganja. Regionalna saradnja država Zapadnog Balkana spada u temelje politike, što znači da regionalna saradnja uvjetuje kao nužan kriterij za ulazak država u EU. Glavni multilateralni forumi orijentisani na saradnju zemalja Balkana Jugoistočne Europe, radi se o inicijativama koje suse razvile u geografskim okvirima Jugoistočne Europe. Preći ćemo analize koje detektiraju određene sistemske slabosti, koje mogu da izgrade prohodniji i transparentniji sistem. Razmatrat ćemo političke aspekte regije u suvremenim društvima u uvjetima globalizacijskih procesa što redefiniiraju suverenitet nacionalne države, bitno transformira svoje značenje i funkciju tih regionalni politika i proces regionalizacije. Važno je utvrditi ključne elemente koji definiraju regionalne organizacije i razlikovati ih od drugih međudržavnih tijela.

Naučni ciljevi

Naučna djelatnost, određeni naučni ciljevi. Namjeravaju se ostvariti naučnim istraživanjem i koje će biti sadržani rezultati istraživanja. Naučni cilj jeste da odgovorimo na pitanje koje su uloge regionalnih organizacija Jugoistočne Europe u zaštiti i spašavanju. Jeste da pokažemo činjenicu kako ljudi od nastanka teže ujedinjavanju i stvaranju zajednica. Zadati su nivoi naučnog saznanja koji se namjeravaju ostvariti naučnim istraživanjima i koji će biti sadržani u rezultat istraživanja. (Termiz,2004:220).

Mogući naučni ciljevi istraživanja su :

1. Naučna deskripcija
2. Naučna klasifikacija
3. Naučno otkriće
4. Naučna eksplikacija
5. Naučna prognoza

Društveni ciljevi

Značajan ali ne mora biti naučno značajan. Društveni ciljevi nisu kodifikovani i klasifikovani iako predviđaju i obavezuju istraživanje svojim rezultatom obezbijedi društvenu upotrebljivost. Podrazumijevaju da istraživanje sa svojim rezultatom obezbijedi određenu svrhu i društvenu uporabu bez obzira na njihov doprinos nauci. Cilj i ideja je udruživanje teritorijalno i politički zajednica rađa iz potrebe zadovoljavanja mnogih ostalih potreba savremenog globalnog društva. Takođe smo svjedoci da ni jedna bitnija odluka kako iz oblasti

spoljne politike tako i iz grupe onih odluka kojima se utiče na međunarodno privredno tržište i koje može jako uticati na globalne ekonomske tokove i ostale, ne može donijeti bez suglasnosti ili barem nekog upoznavanja o takvim odlukama određena međunarodna tijela.

Sistem hipoteza

Hipoteze su osnovne pretpostavke o predmetu istraživanja iskazane u obliku stavova sudova. (Termiz,2004:226). Ako su hipoteze zaista osnovne pretpostavke i imaju određenu saznavnu vrijednost onda imaju oblik sudova, a ako imaju postuliranu saznavnu vrijednost njihov oblik su stavovi. Prvo postavljamo generalnu hipotezu.

H: Regionalne organizacije značajno doprinose uspostavljanju i razvoju sistema zaštite i spašavanja u zemljama Zapadnog Balkana.

H1: Zemlje Zapadnog Balkana povezuju se u odgovoru na prirodne i druge nesreće kroz zajednički rad u regionalnim organizacijama.

Metode istraživanja

Način istraživanja normira različite postupke kod izbora i definiranja kriterija, te njihovu primjenu, u postupanju i ostvarivanju funkcionalnih odnosa između metoda postupanja u primjeni tehnike i instrumenta istraživanja, obaveze za donošenje planova, itd. (Termiz, 2009; 236)

Tokom našeg istraživanja koristit ćemo različite metode, kao što su metodološki pravac, opće naučne metode u koje spadaju hipotetičko deduktivna metoda, statički metod, kao i metod modelovanja. Kako regionalne organizacije i međunarodne organizacije su u nadi da mogu pomoći jedna drugoj i dijele posao koji je uključen u reagiranja na katastrofe, posredovanja sukoba i poduzimaju operacije u cilju očuvanja mira. Ključne aktivnosti su se odnosile na implementaciju Okvirnog zakona i ispunjavanje međunarodnih oblasti u Zaštiti i spašavanju, njenom razvoju sistema zaštite i spašavanja na svim nivoima organiziranja. U tom je posvećena posebna pažnja preventivnom djelovanju i edukaciji o Zaštiti i spašavanju, takođe ostvarena saradnja sa svim organima i institucijama u Bosni i Hercegovini u čijoj je nadležnost oblast zaštite i spašavanja i naravno saradnja sa svim ostalim međunarodnim

organizacijama, takođe i sa institucijama. U cilju ispunjavanja njihovih obaveza, takođe pripremanja i organiziranja međunarodni regionalni seminara o upravljanju katastrofa u BiH.

Naučna i društvena opravdanost istraživanja

Naučni i društveni doprinos ne ostvaruje se samo rezultatima istraživanja u naučno-saznajnoj sferi ili u razrješavanju društvenog problema, već i samim događanjem istraživanja. Naučno istraživanje je ono koje doprinosi produbljivanju, proširivanju, pouzdanosti i primjenjivosti naučnog saznanja o predmetu i metodi nauke. Društvena procjenjuju na osnovu aktuelnog i potencijalnog doprinosa odigravanje i rezultatima istraživanja u rješavanju društvenog problema. Regionalne organizacije su aktivne u humanitarnim djelovanjima, gdje je razvoj specijaliziranih politika i institucija da se pozabave određenim pitanjima, kao što su hitne intervencije, gdje smanjuju rizike od određenih katastrofa i upravljanju sukobima. Broj regionalnih organizacija imaju postupno, ali stalno posebno, u posljednja dva desetljeća se pretvara u rastućeg igrača na humanitarnoj sferi.

Vremenski plan istraživanja

Operativni planovi istraživanja zajedno sa uputstvima o ponašanju na terenu, izboru i pripremi saradnika za rad na terenu rasporedima saradnika i sličnim aktima, spada u dio projekta istraživanja koji ga čini operativnim dokumentom.

Govori se o tri plana :

1. Termiskom
2. Kadrovskom
3. Plan sredstava

Da kažemo na kraju regionalne organizacije predstavljaju pomoćno sredstvo, svojevrsnog agenta u rješavanju onih spornih situacija i trenutaka u međunarodnim odnosima koji predstavljaju prijetnju i narušavanju bezbjednosti, mira i stabilnosti. Zbog uloge koje regionalne organizacije imaju u Jugoistočnoj Europi u cilju zaštite i spašavanja koje su od značaja za Zapadni Balkan i njegove zemlje. Treba se nadati da će se napori koje čine međunarodna zajednica preko regionalnih organizacija u mirnom rješavanju sporova, razvoj sredstava za soluciju takvih problema koji su se maliciozna po održavanje međunarodnog

mira i stabilnosti. Sa zadovoljstvom mogu reći da se rad radi na korisnoj i izvornoj bogatoj istraživačkoj literaturi na ovu temu.

1. DEFINISANJE OSNOVNIH POJMOVA

1.1. Pojam, predmet i zaštita civilne zaštite

Zaštita i spašavanje stara je i široka koja zahtijeva kompleksno integralno sagledavanje i preduzimanje niza mjera i aktivnosti na organizacijskom, kadrovskom, materijalno-tehničkom, planskom, edukativnom i drugom planu za preventivno i operativno djelovanje na sprječavanju nastanka i štetnog djelovanja posljedica elementarnih nepogoda ili ratnih djelovanja na ljude i materijalna dobra.¹ Razvojem društva, došlo je do razvoja nauke čiji su rezultati bili usmjereni u dobrobit čovječanstva, ali njene tekovine su se zloupotrebljavaju i usmjeravaju protiv ljudi. Brojna tehnička sredstva, koja su produkt ljudskoga izuma a namijenjena su za uništavanje drugih ljudi, njihovih materijalnih, vjerskih, kulturnih i drugih dobara. Zemljotresi, vulkani, poplave, lavine, odroni, klizišta i druge elementarne nepogode su prirodnog porijekla, one su milionima godina pratile ljude i otežavale im opstanak u prirodi. Najranije društvene formacije preduzimale su niz aktivnosti na vlastitoj zaštiti i spašavanju koje bi se mogle svrstati u preventivne, operativne i asacione. U zaštiti i spašavanju od elementarnih nepogoda ljudi su vrlo rano spoznali potrebu preduzimanju preventivnih mjera. Dostignuća razna u razvoju tehnike i hemijske industrije rezultirala su, pred početak Prvog svjetskog rata, proizvodnjom aviona, dalekometnih oruđa i bojnih otrova. Akcidenti također, imaju za posljedicu štetno djelovanje na ljude, okolinu u kojoj oni žive, na biljni i životinjski svijet, na materijalna dobra. Ovim kratkim uvodom u sagledavanje problema zaštite i spašavanja u najširem i Civilne zaštite u užem smislu lako je zaključiti da su opasnosti od prirodnog i antropološkog porijekla uvijek moguće i da je sasvim prirodna, logična i očekivana reakcija na njih preduzimanje kompleksa različitih zaštitnih mjera aktivnosti. Takođe na osnovu ponašanja države Bosne i Hercegovine u toku odbrane od agresije, njenog prihvatanja svih relevantnih akata međunarodnog ratnog prava, usklađenog ponašanja svih njenih organa, snaga odbrane i civilnog stanovništva prema normama međunarodnog pravnog sistema, u aprilu 1994.godine. Stekli su se uslovi za uključivanje Civilne zaštite Bosne i Hercegovine u Međunarodnu organizaciju Civilne zaštite (ICDO).

1.1.1. Civilna zaštita Bosne i Hercegovine

Civilna zaštita je strategijska komponenta sistema. U razvoju Civilne zaštite bio je promoviran princip masovnosti učešća građana na zadacima zaštite i spašavanja. Na tim

¹Čamil Huseinbašić, 1999, Civilna zaštita, Sarajevo; Federalno ministarstvo odbrane, str 9

osnovama razvijao se sistem odbrane u Bosni i Hercegovini i ostalim federalnim jedinicama bivše SFRJ. Zakonom o općenarodnoj odbrani bivše SFR Jugoslavije iz 1982. godine utvrđeno je da Civilna zaštita u svim njenim federalnim jedinicama ima četiri konstitutivna elementa:²

Ličnu i uzajamnu zaštitu randih ljudi i građana,

Mjere zaštite i spašavanja,

Jedinice Civilne zaštite,

Štabove i povjerenike Civilne zaštite

1.1.2. Civilna zaštita entiteta

Dejtonsko ustrojstvo Bosne i Hercegovine i njen Ustav omogućili su da entiteti uređuju sistem odbrane u kojem je situirana Civilna zaštita. Federacija Bosne i Hercegovine donijela je 1996. godine Zakon o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FbiH“ broj; 15/96), a Republika Srpska donijela je Zakon o odbrani 1997. godine („Službeni glasnik RS, broj: 20/97) i poseban Zakon o Civilnoj zaštiti, koji je objavljen u istom Službenom glasniku 1997. godine.³

1.1.3. Civilna zaštita Federacije Bosne i Hercegovine

U odnosu na Uredbu sa zakonskom snagom o odbrani iz 1992. godine, Civilna zaštita je odvojena od Civilne odbrane, ali je do 1999. godine ostala u sastavu Federalnog ministarstva odbrane. Štabovi Civilne zaštite se organiziraju na nivou Federacije, u kantonima, općinama, pravnim subjektima i još uvijek u mjesnim zajednicama. U odnosu na bivšu SFRJ, u jedinice Civilne zaštite, u Štabove Civilne zaštite Federacije Bosne i Hercegovine imenuje se toliko osoblja koliko je potrebno za kvalitetno izvršavanje zadataka. U djelokrugu poslova Federalni Centar se bavi:⁴

- Pripremom i izdavanjem publikacija i druge stručne literature za obuku,
- Obukom za potrebe pravnih subjekata, nevladinih organizacija i drugih organizacija za zaštitu i spašavanje,
- Štampanjem propisa i publikacija,

²Huseinbašić Ćamil, 1999, Civilna zaštita, Federalno ministarstvo; Sarajevo, str. 47

³Huseinbašić Ćamil, Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, FPN; Sarajevo, str.133

⁴Huseinbašić Ćamil, Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, FPN; Sarajevo, str. 136

- Provođenjem programa edukacije o opasnostima od mina,
- Ispitivanjem zaštitne i spasilačke opreme.

Federalnoj upravi Civilne zaštite stavljeno je u nadležnost da sa ministarstvom nadležnim za obrazovanje utvrdi sadržaje koji se mogu izučavati o prirodnim i drugim nesrećama od osnovne i srednje škole i univerziteta. Programiranje i planiranje postavljeno je prema subordinaciji od federalnog do najnižeg štaba Civilne zaštite. Zakon je ostavio u nadležnost u Federalnoj upravi Civilne zaštite da u okviru svoje nadležnosti vrši poslove inspeksijskog nadzora koji se odnose na organiziranje i funkcioniranje Civilne zaštite iz nadležnosti Federacije i Bosne i Hercegovine⁵.

1.1.4. Civilna zaštita Republike Srpske

Na osnovu ovlaštenja iz dejtonskog Ustava i Republika Srpska uredila je sistem Civilne zaštite na svom prostoru Zakonom o Civilnoj zaštiti iz 1997. (Službeni glasnik Republike Srpske, broj: 20/97) i Zakonom o Civilnoj zaštiti iz 2002. godine (Službeni glasnik RS, broj: 26/02). Prema Zakonu o Civilnoj zaštiti iz 1997. godine formirana je posebna Republička uprava Civilne zaštite. U organizacijsko-funkcionalnom smislu Civilnu zaštitu sačinjavala su tri konstitutivna elementa:

- Samozaštita
- Zadaci Civilne zaštite i
- Snage Civilne zaštite

Snage Civilne zaštite čine:

- Preduzeća, organizacije i službe,
- Jedinice Civilne zaštite,
- Rukovođenje Civilnom zaštitom,
- Povjerenici Civilne zaštite

Ovim Zakonom uređena su i druga bitna pitanja kao što su: materijalno obezbjeđenje i evidencija, obučavanje, inspeksijski nadzor, planiranje, finansiranje, te prava i dužnosti pripadnika Civilne zaštite. U 2002. godini u Republici Srpskoj usvojen je Zakon o civilnoj zaštiti koji odražava uspostavljene vidove saradnje Civilne zaštite dva entiteta. Određeni zvanični oblici saradnje i shvatanje da je prostor BiH po pitanju različitih oblika ugrožavanja

⁵Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća (Službene novine Federacije BiH, br 39/03, 22/06 I 43/10)

(zemljotresi, poplave, hemijski akcidenti i sl.) nedjeljiv, da zajedničke nesreće povezuju ljude, rezultirali su donošenjem Zakona u entitetima koji su u velikoj mjeri kompatibilni.

Zakon o Civilnoj zaštiti Republike Srpske utvrdio je da organizacija Civilne zaštite obuhvata⁶:

1. Ličnu i uzajamnu zaštitu,
2. Mjere Civilne zaštite,
3. Štabove i povjerenike Civilne zaštite,
4. Službe i jedinice Civilne zaštite,
5. Rukovođenje i upotreba snaga i sredstava Civilne zaštite

Prema ovoj odredbi:

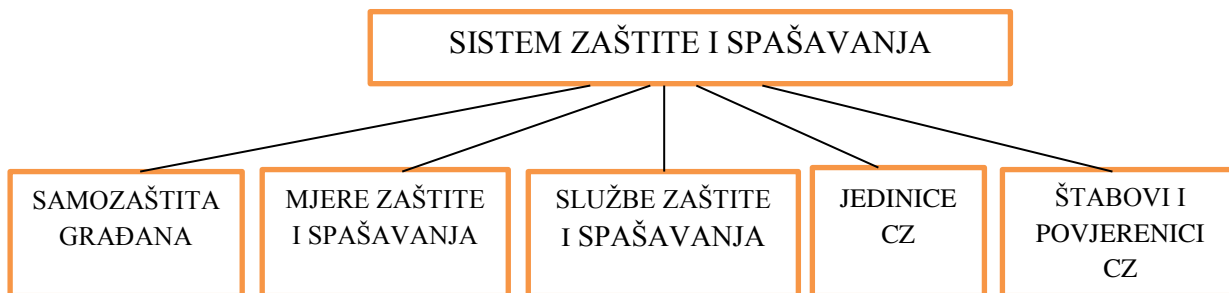
1. Civilna zaštita obuhvata samozaštitu
2. Mjere zaštite i spašavanja
3. Službe zaštite i spašavanja
4. Jedinice Civilne zaštite
5. Štabovi i povjerenici⁷

1.1.5. Organizacija Civilne zaštite

U odnosu na organizacijsku strukturu sistem Civilne zaštite komunističke Jugoslavije, po kojoj je funkcionirao i sistem Civilne zaštite u Bosni i Hercegovini do početka agresije, nakon priznanja donošenjem Uredbe – zakonskom snagom o odbrani, počelo je uspostavljanje nove organizacijske strukture. Prema ovoj odredbi Civilna zaštita obuhvata: samozaštitu građana, mjere zaštite i spašavanja, službe zaštite i spašavanja, jedinice Civilne zaštite i štabove i povjerenike Civilne zaštite. Organizovana Civilna zaštita bila je dio civilne odbrane Bosne i Hercegovine. Prema konstitutivnim elementima ovo je kompleksan sistem za čiju efikasnost je potrebna dobra organizacija i sistem rukovođenja (shema 1).

⁶Zakon o Civilnoj zaštiti Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske broj 26)

⁷Uredba sa zakonskom snagom o odbrani, Službeni list R BiH broj: 4/92, član 76

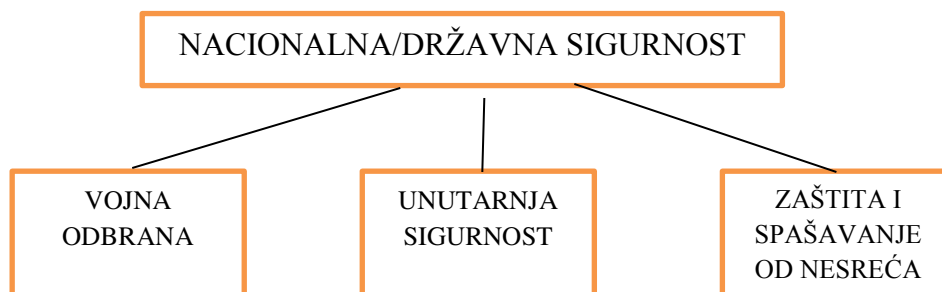

Shema 1. Organizacijska struktura sistema Civilne zaštite Republike Bosne i Hercegovine⁸

Civilna zaštita kao organizacija i funkcija je bitan element sistema sigurnosti. Element podsistema zaštite i spašavanja kao najsloženijeg i najkompleksnijeg podstistema sigurnosti jedne nacije i države. Civilna zaštita je dio strukture sigurnosti koja se svojim stručnim potencijalom predominantno bavi praćenjem rizika i prevencijom nesreća, ali i upravlja i rukovodi snagama i operacijama odgovora na posljedice. Civilna zaštita kao organizacija nije jedina organizacijska forma zaštite i spašavanja stanovništva, njegove imovine ili okoliša, tu funkciju vrše brojne druge namjenske profesionalne službe i organizacije za zaštitu ali i spašavanje kroz redovne dužnosti. Da bi se pomirili stavovi različitih organizacija iste ili slične djelatnosti, oko mjesta, uloga i nadležnosti u sistemu sigurnosti, veći broj država organizirao je upravne organizacije za zaštitu civilnog stanovništva kao agencije, direkcije ili uprave za zaštitu i spašavanje.

1.1.6. Izgled sistema sigurnosti savremene države

Sistem sigurnosti je najsloženiji sistem nacije ili države. Kao i oblik kuće (shema 2) čiji stubovi su vitalne funkcije države – vojna odbrana, unutrašnja sigurnost i zaštita i spašavanje od posljedica prirodnih i drugih civilizacijskih katastrofa. Temelj te čvrste građevine čine društveno-ekonomski sistem i stabilan društveno-politički sistem.

Shema 2. Stubovi sistema nacionalne / državne sigurnosti.

⁸Istovjetna organizaciona struktura Civilne zaštite utvrđena je Zakonom o odbrani Federacije BiH, Službene novine F BiH, broj 15/96, član 176

1.1.7. Odnos Civilne zaštite s drugim snagama i subjektima odbrane

Nakon uspostavljanja sistema odbrane Bosne i Hercegovine u skladu sa Uredbom sa zakonskom snagom o odbrani („Službeni list R BiH“, br. 4/92) poštovana su polazišta utemeljena u teoriji i praksi drugih država u svijetu pri čemu se oružana borba inauguriše kao primarni, osnovni i odlučujući oblik suprostavljanja agresiji. Nosilac oružanih aktivnosti su oružane snage države, koje su ovlašćene da oružjem štite suverenost i teritorijalni integritet, mir i slobodan život njenih građana. Civilna zaštita nije oružana komponenta, njeni mirnodopski i ratni zadaci su na zaštitu i spašavanju ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara.

1.1.8. Civilna zaštita u sistemu sigurnosti Bosne i Hercegovine

Civilna zaštita je značajna karika u sistemu sigurnosti ljudi i materijalnih dobara. Civilna zaštita se nameće kao životna potreba, ona u svom historijskom razvoju prošla različite faze. Organizirana i upotrebljavana za ratne potrebe i opstanak civilnog stanovništva, u drugim državama negirana osporavana i ponovo formirana, ili prilagođena zaštiti od prirodnih i drugih nesreća. O Civilnoj zaštiti u Bosni i Hercegovini je izneseno činjenica, o njenom funkcioniranju u vremenu od 1992-1995. godine, kao i postdejtonskom periodu kada su postojala dva entitetska sistema Civilne zaštite⁹. Duže vrijeme poslije rata u Bosni i Hercegovini nije bilo moguće donijeti ključna strateška i doktrinarna dokumenta bilo je otežano kreiranje sistema nacionalne sigurnosti. Pojam „nacionalni“, izjednačavao se s „narodom“ i povlačile konotacije i sumnje ugrožavanja međunacionalnih odnosa. Države koje su analizirane vidljivo postoji različit pristup organiziranju i funkcioniranju Civilne zaštite što je sasvim realno i normalno, s obzirom na razlike političkih sistema, razvijenost, ugroženost i organizaciju sistema nacionalne sigurnosti.

1.1.9. Uspostava organizacione strukture civilne zaštite u Bosni i Hercegovini

Dejtonskim ustrojstvom BiH od 1995. godine do donošenja Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini,¹⁰ civilna zaštita je bila organizirana na nivou entiteta, a potom i na nivou Brčko Distrikta. Prvi elementi državne strukture i upravljanja sa državnog nivoa pojavili su se uspostavom Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine 2003. godine, tj. njegove organizacijske jedinice (Odsjeka, a nakon nekog vremena Sektora za civilnu zaštitu),

⁹Huseinbašić Čamil, 2007, Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, FPN; Sarajevo, str. 143

¹⁰Službeni glasnik BiH, broj 05/03 i 42/03

odnosno sadašnjeg Sektora za zaštitu i spašavanje. Oblast civilne zaštite u Federaciji BiH regulisana je Ustavom Federacije BiH kao i donesenim ostalim potrebnim propisima, koji su objavljeni u Zbirci propisa početkom 2007. godine. Paralelno sa ovim propisima usvojeni su i ostali zakoni u drugim oblastima zaštite i spašavanja poput Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji BiH.¹¹ U Republici Srpskoj uz Ustav Republike Srpske, usvojeni su i Zakon o civilnoj zaštiti,¹² kao i 13 zakona iz različitih oblasti. Oblast civilne zaštite u Brčko distriktu regulisan je Statutom Brčko distrikta BiH, uz 8 dodatnih zakona (npr. o zdravstvenoj zaštiti, životnoj sredini, zaštiti prirode i dr.). Bitno je napomenuti da Brčko distrikt nema poseban zakon o zaštiti i spašavanju, odnosno civilnoj zaštiti. Treba istaći da su donešeni pojedinačni pravni akti, kao i ad hoc rješenja za organizacijska pitanja civilne zaštite i oni će ostati da važe sve do donošenja zakona. Donošenje Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini ima nesumnjivu važnost jer se po prvi put jasno utvrđuju nadležnosti organa i institucija Bosne i Hercegovine u oblasti međunarodne saradnje kao i međusobne saradnje i koordinacije te saradnje i koordinacije sa entitetskim upravama civilne zaštite i nadležnim organom za civilnu zaštitu Brčko distrikta. Entiteti i Distrikt Brčko imaju izvornu nadležnost u uređenju, planiranju, organiziranju, finansiranju, provođenju zaštite i spašavanja. Temelje organizacije civilne zaštite čine četiri utvrđena organizacijska i menadžerska nivoa, a to su:

1. Državni nivo (Ministarstvo sigurnosti – Sektor za zaštitu i spašavanje);
2. Entitetski nivo i Brčko distrikt (Federalna uprava civilne zaštite, Republička uprava civilne zaštite i Odjel javne sigurnosti Brčko distrikta);
3. Kantonalne uprave civilne zaštite; i
4. Općinske službe civilne zaštite.

U aprilu i maju 2008.godine, oba Doma Parlamentarne skupštine donijela su Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini¹³ koji je stupio na snagu 1.7.2008.godine. zakonom se propisuje da se sistem zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u entitetima i Brčko distriktu uređuje entitetskim zakonima i zakonom Brčko distrikta uz obavezu usklađivanja sa odredbama Okvirnog zakona. Ovaj zakon također utvrđuje da upravne i

¹¹Službene novine Federacije BiH, broj 39/03 i 22/06

¹²Službeni glasnik Republike Srpske, broj 26/2002

¹³Službeni glasnik BiH, broj 50/08

stručno-operativne poslove zaštite i spašavanja u entitetima i Brčko distriktu obavljaju nadležne institucije, organi uprave entiteta i Brčko distrikta.

1.1.10. Uvod u položaj Civilne zaštite u regionalnim sistemima sigurnosti

Danas globalnih sigurnosti u kontekstu prijetnji već su navedene ključne prijetnje i brojni rizici koji realno i potencijalno mogu ugroziti sigurnost nacija i države. Naglašavamo da je civilna zaštita univerzalna funkcija, te da je u organizacijskoj formi uspostavljena u nekim regionalnim organizacijama. Ističemo da Europska unija (EU), Sjevernoatlantski savez (NATO) ne određuju državama kakvu vrstu organizacije će imati za odgovor na rizike i nastale katastrofe, ali odgovorne vlade su obavezne legislativno i institucionalno urediti sistem zaštite i spašavanja na svim nivoima vlasti sa jasnim odgovornostima, tako da oni pružaju veću sigurnost kako svojim stanovnicima tako i stanovnicima susjednih država. EU i NATO uvode određene instrumente i mehanizme kojima se države obavezuju, ali i savjetuju kako da njihove sisteme komplementiraju u euro-atlantsko područje i uzajamno harmoniziraju. Obaveze uvode odlukama i uredbama, a preporučuju rezolucijama, smjernicama, preporukama i mišljenjima. EU i NATO imaju uspostavljenu organizacijsku strukturu za praćenje rizika, prevenciju, pripravnost i odgovor na katastrofe. Bosna i Hercegovina je još u procesu integriranja u euro-atlantske asocijacije EU.

1.2. Samozaštita građana

Samozaštita građana preduzima se u mjestu stanovanja i mjestu rada, ispoljava se u vidu preduzimanja operativnih i preventivnih mjera na pružanju lične i uzajamne pomoći. Organizira se i preduzima u okviru porodice i domaćinstva u poslovnim i javnim objektima, na svim mjestima gdje ljudi žive i rade. Obučavanje za samozaštitu se i provodi na masovnoj osnovi. Sadržaj nastavnog plana i programa i metod izvođenja obuke podešavaju se tako da budu potpuno jasni i razumljivi strukturi slušalaca. Samozaštitom rukovode povjerenici Civilne zaštite a preko štabova Civilne zaštite po potrebi vrši se angažiranje jedinica Civilne zaštite i službi za zaštitu i spašavanja. Ovakva struktura ima za svrhu zaštitu vitalnih vrijednosti nacije – suvereniteta, političke nezavisnosti i teritorijalnog integriteta, ali i sigurnost i zaštitu civilnog stanovništva, okoliša i ekonomije od negativnog uticaja prirodnih ili drugih nesreća. Organizacijska struktura prikazana na (shemi 3) predstavlja izgled sistema sigurnosti savremene države (A. Grizold i dr., 1990: 10), s tim da ova organizacija načelno vrijedi za stanje do 90-ih godina 20. stoljeća sa uspostavom Novog svjetskog poretka u kojem je okončan period hladnog rata i bipolarističke podjele svijeta na vojno-političke blokove. U

velikoj mjeri i danas je u sklopu vanjske sigurnosti zadržana civilna zaštita kao civilna odbrana od vanjskih opasnosti. Sa izgradnjom nove sigurnosne arhitekture Europe države su preorganizirale sisteme sigurnosti sa pripravnosti za rat na pripravnost za teške civilne krize, koje se odlikuju u velikim nesrećama prirodnog i antropološkog porijekla. Izgradnja nove sigurnosne arhitekture za 21. stoljeće označila je promjenu strategijskog koncepta sigurnosti „sa civilne odbrane na zaštitu civila“. Tim je označen period prelaska na sigurnost i zaštitu civilnog stanovništva od unutarnjih rizika. Pošto više nema vanjskog neprijatelja europske države su pomjerile oblast civilne zaštite iz vanjske, odbrambene sigurnosti u unutarnju sigurnost. Sa izmještanjem civilne zaštite iz odbrambenih institucija u nadležnost sigurnosnih institucija nastala je potreba održavanja bliske saradnje i podrške civilnih i vojnih institucija, što je poznato kao civilno-vojna saradnja. Ujedinjene nacije su u svrhu uspostave bliske civilno-vojne saradnje izradile jasne upute državama u formi smjernica o upotrebi vojnih i civilnih resursa u odgovoru katastrofa. Osnovna svrha razgraničenja nadležnosti je jasna diferencija humanitarne prirode civilnih operacija, koju može ugroziti veće uključenje vojnih resursa, naročito u dijelovima Svijeta gdje nje mir narušen ratovima i gdje dostava humanitarne pomoći civilnom stanovništvu može biti ugrožena ako se dostavlja vojnim sredstvima transporta i u pratnji vojske. NATO i Europska unija prihvataju ove smjernice i po njima postupaju u situacijama podrške oružanih snaga civilnim institucijama u katastrofama i drugim složenim vanrednim situacijama.

Shema 3. Izgled sistema nacionalne sigurnosti savremene države

1.3. Zaštita i spašavanje kao dio sistema unutarne sigurnosti ili poseban sistem

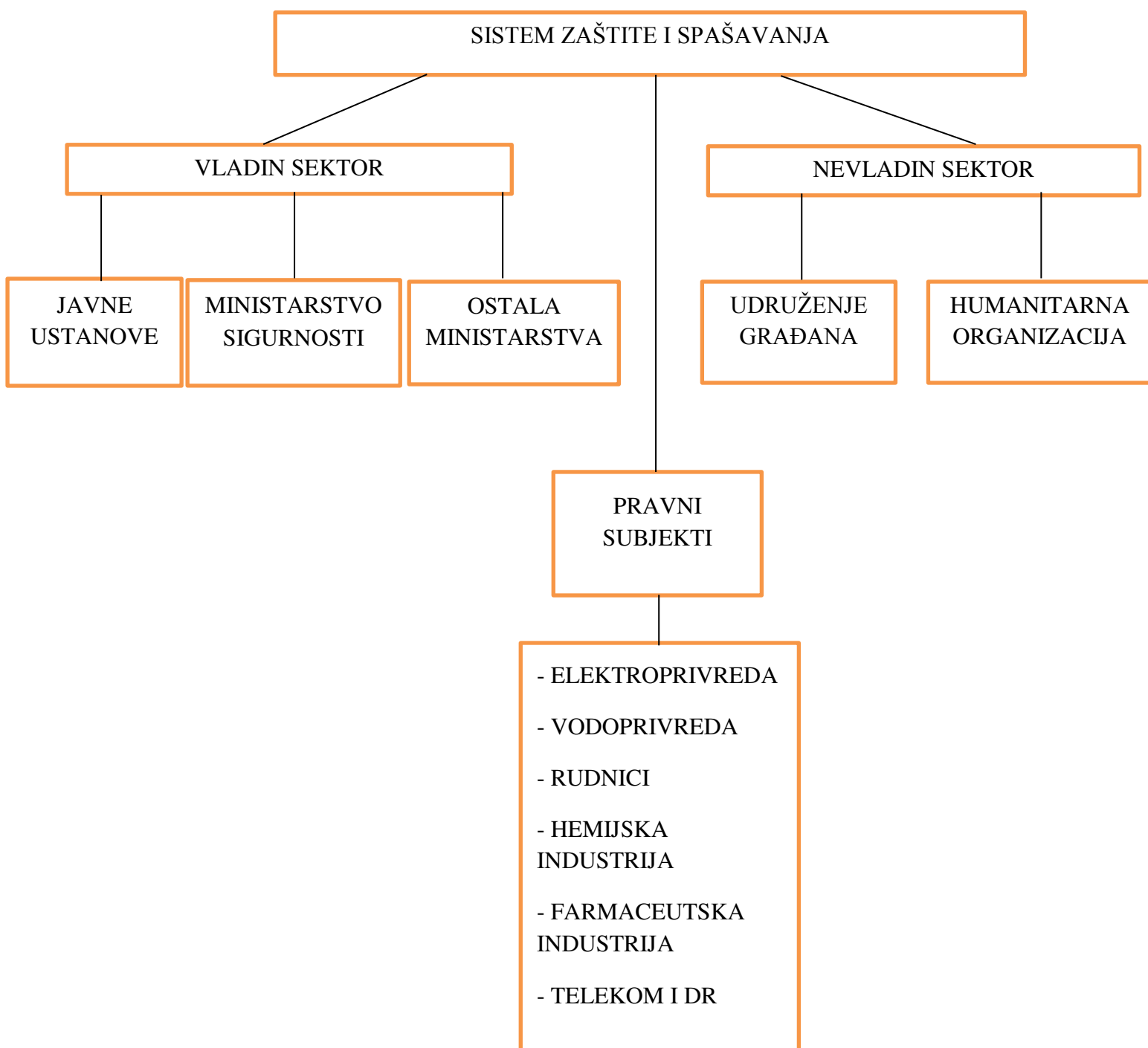
Za sistem postoji šira i prihvatljivija definicija: „Skup entiteta stvarnih ili apstraktnih koji čine jednu cjelinu, gdje svaka komponenta među djeluje ili je u odnosu sa bar jednom od drugih komponenata. Bilo koji drugi element koji nema odnos ni sa jednom komponentom sistema, nije dio tog sistema, nego spada u okolinu sistema. Podsystem je skup elemenata i samostalan sistem a i istovremeno je dio cijelog sistema“. Okvirni Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH, broj:50/08) u članu 1. tačka 2. uvodi termin „Sistem zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara“, a u članu 2. tačka 2. civilnu zaštitu definira kao „Planski i organiziran dio sistema zaštite od prirodnih i drugih nesreća“. Sistem zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine sačinjavaju institucije, organi i tijela Vijeća ministara (vladin sektor), pravni subjekti i nevladin sektor (shema 4).

1.3.1. Mjere zaštite i spašavanja

Kao elemenat Civilne zaštite mjere zaštite i spašavanja imaju izuzetan značaj za preventivnu i operativnu zaštitu ljudi i materijalnih dobara od ratnih djelovanja i svih drugih opasnosti u uslovima nastanka elementarnih nepogoda i vanrednih okolnosti. Radi zaštite i spašavanja od posljedica djelovanja elementarnih nepogoda, tehničko-tehnoloških katastrofa i ratnih djelovanja pristupa se provođenju mjere sklanjanja ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara. Pod ovim pojmom podrazumijeva se planiranje, izgradnja, uređenje, održavanje i organizacija korištenja skloništa i zaklona, kao sklanjanje ugroženih ljudi i materijalnih dobara na sigurnija mjesta. U sistemu Civilne zaštite koji se razvijao na prostorima bivše Jugoslavije, od završetka Drugog svjetskog rata i na prostoru Bosne i Hercegovine od njenog međunarodnog priznanja 1992. godine, mjere zaštite i spašavanja imaju ulogu konstitutivnog elementa Civilne zaštite. Broj i vrsta mjera zaštite se stalno mijenjao od 7, pa 9, na 14 u bivšoj SFRJ (i BiH), zatim 17 i od 2003. godine 15 mjera zaštite i spašavanja. Bitne kvalitetne promjene u odnose se na uvođenje mjere zaštite i spašavanja. Kao konstitutivni elemenat Civilne zaštite, mjere zaštite i spašavanja imaju izuzetan značaj u fazi preventivnog djelovanja, ali i nosioci operativnog djelovanja su prisutni u svakoj životnoj i radnoj sredini, s obzirom da se realiziraju kroz ličnu i uzajamnu zaštitu. Radi zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara od ratnih razaranja, elementarnih nepogoda i drugih nesreća u miru i ratu, poduzimaju se sljedeće mjere zaštite i spašavanja:

- Sklanjanje ljudi, materijalnih dobara, kulturni i drugih dobara
- Evakuacija
- Zbrinjavanje ugroženih i nastradalih
- Zamračivanje
- Radiološka zaštita
- Hemijska zaštita
- Biološka zaštita
- Zaštita i spašavanje od rušenja
- Zaštita i spašavanje na vodi i pod vodom
- Zaštita i spašavanje od požara
- Zaštita i spašavanje od neeksplozivnih ubijitih sredstava(NUS)
- Prva medicinska pomoć
- Zaštita i spašavanje životinja
- Asanacija terena

- Zaštita okoline
- Zaštite i spašavanje bilja i biljnih proizvoda¹⁴

Shema 4. Sistem zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine sačinjavaju institucije, organi i tijela Vijeća ministara (vladin sektor), pravni subjekti i nevladin sektor.

¹⁴Zakon o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH, broj 15/96, član 178

1.4. Regionalizam

Regionalizam¹⁵ iskaz specifične teritorijalno-kulturne pripadnosti i kao oblik političke identifikacije, dugo je u središtu pozornosti političke javnosti mnogih suvremenih društava. Regionalizacija¹⁶ je jedan od temeljnih pojmova regionalnog razvoja. Regionalne organizacije moraju u svoju strukturu uključiti oba činioca: prirodno-geografski i društveno-politički.¹⁷ Cilj regionalista je jačanje političke moći pokrajine unutar države, bilo kroz dobivanja nekakve vrste ograničene političke samostalnosti (decentralizacija) ili kroz jače mjere (autonomija, neovisnost). Pokret koji se suprotstavlja centralističkom ustroju nacionalni država i zastupa preraspodjelu državne moći na regionalnu razinu, pozivajući pritom na subnacionalne identitet. Regionalizam podrazumijeva stvaranje određenih teritorijalnih cjelina sa atributima samostalnog odlučivanja u kreiranju i vođenju javnih poslova (politike), odnosno u formiranju organizacionih struktura upravljanja (organa) radi ostvarivanja tih poslova. Cilj regionalizacije je stvaranje tzv.srednjeg nivoa između države i lokalne samouprave. Regionalizam se sve više iskazuje kao liberalistički zahtjev za većim stupnjem demokratičnosti, za ostvarenjem građanskih prava i za primicanjem procesa političkog odlučivanja što bliže građanima i mjestu njihova svakodnevnog življenja. Regionalizam , regionalni akteri i regionalno političko djelovanje postaju bitnom sastavnicom u političkom životu mnogih suvremenih društava. Regionalizam je općenito kao moderni politički fenomen, moguće razmatrati na mikro i makrorazini. Prvi tip regionalizma označava oporbno političko djelovanje usmjereno protiv tendencija centralističke države radi ostvarenja stanovitog stupnja autonomije, drugi pak označava geopolitičku sliku svijeta iz doba hladnoratovske blokovske podjele i odnosi se na makroregionalno povezivanje više nacionalnih država iz područja pojedinih velikih svjetskih regija u različite političke, vojne,

¹⁵Ovaj pojam koristi od politike i međunarodnih odnosa pa sve do literature, umjetnosti i arhitekture. U međunarodnim odnosima regionalizam se pokazuje kao iskazivanje zajedničkog osjećaja pripadnosti nekom identitetu ili svrsi uz stvaranje i implementaciju određenih institucija koje izražavaju partikulatni identitet i oblik kolektivne akcije tog geografskog regiona. Danas se razlika pravi i između "starog", odnosno regionalizma iz sredine prethodnog vijeka sa začecima europskih integracionih procesa u Zapadnoj Europi, i "novog" regionalizma nastalog kasnih osamdesetih godina kao novog talasa političkih inicijativa koje promovišu integracije širom svijeta, a naročito u posljednje dvije decenije. Politički pojam regionalizma je izvjesno prati i ekonomski pojam regionalizma kao jednog od tri stuba međunarodnog trgovačkog Sistema, a regionalni i bilateralni trgovački dogovori predstavljaju jedan od mogućih pravaca razvitka međunarodne trgovine nakon neuspjelog dogovora iz Dohe. Ovaj pojam pokušao je da definiše Josip Naj kao ograničeni broj država povezan geografskim vezama sa stepenom međusobne nezavisnosti a internacionalni regionalizam je "formacija međudržavnih udruženja ili grupacija na bazi regiona" (u knjizi J.Nye, *International Regionalism*:podatak preuzet sa Vikipedije)

¹⁶Slavoljub Popović, *Regionalizacija u svijetu i kod nas-pravni aspekt*, Republički zavod za javnu upravu, Beograd 1983

¹⁷U skladu sa tradicionalnim značenjem pojma osnovane su i prve regionalne međunarodne organizacije:Organizacija američkih država (OAC), Arapska liga, Europska Unija, Veće saradnje arapskih država u Golfu (1985), Organizacija islamske konferencije (1972), Ugovor o prijateljstvu i saradnji u jugoistočnoj Aziji, Ekonomska zajednica zapadno-afričkih zemalja i dr.

ekonomske i sigurnosne paktove. Povijesni korijeni regionalizma sežu u razdoblje političkih i društvenih promjena u Europi s kraja 18. stoljeća. Regionalizam se tad pojavljuje kao reakcija na državnu konstituciju uspostavljenu nakon Francuske građanske revolucije. On ima obilježja socijalnog i političkog protupokreta koji se opire ukidanju starih povijesnih provincija. Regionalizam se pojavljuje i u Velikoj Britaniji, Španjolskoj, Belgiji itd, kao reakcija na procese društvene i političke modernizacije što su uspostavili unitarne nacionalne države kao karakteristične moderne političke zajednice. Konferencijom u San Francisku u cilju sprečavanja tendencija ugrožavanja sistema kolektivne bezbjednosti.¹⁸ Regionalizam nastaje kao odgovor na državni centralizam, zbog toga je njegov osnovni politički koncept – decentralizacija. Regionalizam također provodi više vremena na manjim poteškoćama pokrajinama nego na uporabu vremena na uklanjanju poteškoća na makro razini. Regionalizam kroz razne razdvojbe i odvajanje resursa može prerasti u političku, gospodarsku i na kraju društvenu diskriminaciju.

1.4.1. Regionalizacija

Regionalizacija označava proces uspostave regija kao administrativno-upravnih ili političkih jedinica u okviru nacionalne države kao nadređene cjeline, što uključuje decentralizaciju, prijenos dijela (o)vlasti s državne razine na subdržavnu (regionalnu) razinu. Regije se pritom mogu profilirati:

- Prema karakterističnim regionalnim obilježjima (geografskim, socioekonomski, etničkim)
- Prema političkim kriterijima (dogovor ili odredbom političkih aktera)
- Ili temeljem administrativnih kriterija (struktura, broj stanovnika)

Svrha regionalizacije može biti višestruka, s aspekta regija, njezina je svrha afirmacija i očuvanje regionalnih specifičnosti i regionalnih interesa. S aspekta države, smisao regionalizacije je u postizanju međusobne ravnoteže i ravnomjernosti u razvoju svih državnih područja, te što bolja povezanost središnje državne vlasti s onom lokalnom. Regionalizacija Bosne i Hercegovine mogu se svrstati u tri skupine : znanstveno utemeljene regionalizacije predstavljene u radovima bosanskohercegovačkih autora,

¹⁸Kolektivna bezjednost može biti shvaćena kao sigurnosni dogovor, bilo kao regionalni ili globalni gdje saka država učesnica Sistema sigurnosti prihvata da je sigurnost jedne države briga svih I slaže se u pridruživanju kolektivnom odgovaraju prijetnji I zajedničkim naporima za održanjem mira. Ovakva sigurnost je ambicioznije shvaćen sistem od savezništva ili kolektivne odbrane jer teži da objedini sve države bilo regionalno ili globalno, i da predvidi širi dijapazon sredstava za odbranu od eventualnih prijetnji. Ovaj sistem je dugo uspostavljan ali su njegovo funkcionisanje u praksi doživljava stalne probleme.

vojno-političke regionalizacije pripremljene od međunarodnih eksperata i administrativne regionalizacije kao svojevrsan izraz ekonomske i regionalne politike. Ekonomski institut 1992. godine u specifičnoj ekonomskoj i političkoj atmosferi, predlaže model regionalizacije u kome su regije geografsko-tehnološke, infrastrukturne, privredne i društveno-političke cjeline, ali istodobno i dio jedinstvenog, ekonomskog i socijalno integriranog bosanskohercegovačkog prostora. Naglasak je na djelotvornosti i efikasnosti regionalizacije, ali i na tome da se ne remeti zajednički život naroda i narodnosti u Bosni i Hercegovini i da se ne ometa društveno-ekonomski razvoj već da se i jedno i drugo podstiče i ubrzava.

2. MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

Međunarodne organizacije su sindikati država (ili njihove agencije); nevladinih organizacija, etničkih zajednica i privatnih pojedinaca iz različitih država. Ovi sindikati imaju za cilj postizanje zajedničkih ciljeva u različitim sferama (političkoj, ekonomskoj, socijalnoj, kulturnoj i naučnoj) i predstavljaju primarni oblik međunarodne saradnje.¹⁹

2.1. Pojam međunarodne organizacije

Međunarodna organizacija definisana je „kao forum saradnje savezenih država utemeljen na multilateralnim međunarodnim organizacijama i koji se sastoji od relativno stabilnog kruga učesnika, čija je osnovna karakteristika postojanje stalnih organa koji imaju određene nadležnosti i ovlaštenja koja djeluju za ostvarivanje zajedničkih ciljeva.²⁰ Pojam „međunarodna organizacija“ prvi put se spominje 1867.godine u pismu škotskog pravnik Jamesa Lorimera.²¹ U najširem smislu, međunarodna organizacija može se definisati kao „proces organizacije sve veće složenosti međunarodnih odnosa; međunarodne organizacije su institucije koje predstavljaju fazu tog procesa. Oni su izraz i doprinos procesu međunarodne organizacije, kao i važni faktori u savremenim svjetskim poslovima.“²² Dakle, međunarodna organizacija je proces kojim države uspostavljaju i razvijaju format i nastavljaju institucionalne strukture za vođenje određenih aspekata njihovih međusobnih odnosa. Njeno porijeklo temelji se na multilateralnom međunarodnom sporazumu i ima stalne organe koji obavljaju zajedničke ciljeve. Ponekad se ugovori mogu provoditi uz pomoć jednog ili više organa. Na primjer, Europskom sudu za ljudska prava povjeren je nadzor nad provedbom Evropske konvencije o ljudskim pravima. Ipak, Sud se ne smatra međunarodnom organizacijom.

Druga karakteristika koju mnoge organizacije (ali opet, ne sve) imaju zajedničko je to da su osnovane ugovorom, njihovo stvaranje nije proisteklo nekim pravnim aktom prema nekom domaćem pravnom sistemu, već je učinjeno u obliku ugovora, koji međunarodno pravo definiše kao pisani sporazum, kojim upravlja međunarodno pravo. A kako će ugovorom

¹⁹ Simmons, B. A., i Martin, L. L. (2002), *International organizations and institutions. Handbook of international relations*, 192-211.

²⁰ Archer, C. (2014). *International organizations*. Routledge.

²¹ Lokas, Z. (2017) Pojam i podjele međunarodnih organizacija. Veleučilište u Šibeniku, Šibenik, str. 5

²² Simmons, B. A., i Martin, L. L. (2002). *International organizations and institutions. Handbook of international relations*, 192-211.

upravljati međunarodno pravo, tako će i organizacija. Međutim, sve organizacije ne proizlaze izravno iz ugovora. Neki su stvoreni ne ugovorom, već pravnim aktom već postojeće organizacije. Jedan od primjera je Generalna skupština Ujedinjenih nacija koja je rezolucijom stvorila nekoliko organizacija: dolaze u obzir Organizacija Ujedinjenih nacija za industrijski razvoj (UNIDO) i Dječiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF), kao i razne institucije koje je osnovalo Nordijsko vijeće, uključujući i financijske institucije poput Nordijske investicione banke. Zapravo, Nordijsko vijeće nastalo je kao oblik saradnje parlamenata pet država (Danske, Finske, Islanda, Norveške i Švedske), a ne kao jasno utemeljeno na ugovorima. Važnost ove karakteristike je prije svega da ukaže na to da je stvaranje međunarodnih organizacija namjerni čin. Organizacije se zasnivaju na svjesnim odlukama uključenih država i nisu stvorene slučajno.

2.2. Nastanak međunarodne organizacije

Razvoj međunarodnih organizacija uglavnom je bio odgovor na očiglednu potrebu koja proizlazi iz međunarodnog odnosa. Rast međunarodnog odnosa, u smislu razvoja odnosa između različitih naroda, bio je stalna karakteristika sazrijevanja civilizacija; napredak mehanike komunikacija u kombinaciji sa željom da trgovina proizvede stepen međusobnog odnosa koji je na kraju zahtijevao regulaciju institucionalnim sredstvima.

Pravno gledano, međunarodna organizacija može se osnovati konstitutivnim dokumentom poput povelje, sporazuma ili konvencije koji prilikom potpisivanja članova osnivača pruža pravno priznanje. Tako uspostavljene međunarodne organizacije subjekti su međunarodnog prava, sposobni sklapati sporazume među sobom ili sa državama. Zato se međunarodne organizacije u pravnom smislu razlikuju od pukih skupina država, poput G-8 i G-77, od kojih nijedna nije utemeljena konstitutivnim dokumentom.²³

Međunarodne organizacije pojavile su se u drugoj polovini devetnaestog stoljeća. "Period poslije drugog svjetskog rata, a posebno pri kraju 20. vijeka je obilježen bujanjem novih oblika saradnje. Svi ti oblici međunarodnog organizovanja, odnosno organizovane međunarodne saradnje, manje ili više imaju iste, ili makar, komplemetarne ciljeve, da se olakša i ubrza međusobna saradnja privrednih subjekata, bilo država samih, bilo pojedinih subjekata iz različitih država, da se što je moguće više prevaziđe zatvorenost tržišta, da se

²³ Simmons, B. A., i Martin, L. L. 2002, International organizations and institutions. Handbook of international relations, 192-211.

uklone razlike koje otežavaju privrednu saradnju i uspostave određeni standardi koji su skoro univerzalni, odnosno opštevažeći.”²⁴

Prva međunarodna vladina organizacija bila je Univerzalna poštanska unija osnovana 1874. radi pružanja organizacije i funkcioniranja međunarodne poštanske usluge (od 1878. Svjetska poštanska unija).²⁵

Svjetski ratovi, a posebno drugi, dali su novi impuls izgradnji međunarodnih organizacija u cilju sprečavanja novih ratova i stvaranja efikasnog sistema međunarodne sigurnosti. U drugoj polovini dvadesetog stoljeća globalizacija i rastuća međuzavisnost naroda doveli su do pojave sve većeg broja međunarodnih organizacija, proširenja njihovih funkcija i dnevnog reda i njihovog sve većeg uticaja i vidljivosti na međunarodnoj areni.

Međunarodne organizacije razvijene su uglavnom iz potreba naroda i vlada da imaju neutralan forum na kojem bi mogli raspravljati i razmatrati pitanja od značaja za više pojedinih naroda. Međutim, neke međunarodne organizacije su takođe razvijene iz potrebe izvršnog tijela koje bi moglo ujediniti višenacionalne interese. Međunarodne organizacije postoje s različitim ciljevima, uključujući, ali ne ograničavajući se na to da povećaju međunarodne odnose, promoviraju obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, ekonomski razvoj, zaštitu okoliša, ljudska prava, humanitarne napore, međukulturni pristup i rješavanje sukoba.

2.3. Klasifikacija međunarodnih organizacija

Možemo zaključiti da je najčešći način razvrstavanja međunarodnih organizacija u pogledu na ono što trebaju raditi i čime se zapravo bave. Međunarodne organizacije, zavisno o svojim sudionicima i obimu aktivnosti, mogu biti univerzalne i regionalne. Univerzalne organizacije obavljaju svoju aktivnost na svim teritorijama, državama i kontinentima i obuhvataju svjetsku zajednicu u cjelini. U pravilu su otvorene za sve države, kao i za organizacije ili privatne pojedince bez obzira na socioekonomski i politički sistem ovih zemalja.²⁶

Regionalne međunarodne organizacije ujedinjuju države (ili unutardržavne agencije), zajednice ili privatne osobe određenog geografskog regiona koji tvore teritorijalnu strukturu.

Prema stepenu otvorenosti za stupanje u članstvo razlikujemo otvorene i zatvorene organizacije. Potpuno otvorena organizacija bila bi ona sa automatskim prijemom u članstvo, a status člana Organizacije dobijaju samo na osnovu izjave zemlje koja želi da stupi u

²⁴<http://weblibrary.apeiron-uni.eu:8080/WebDokumenti/14732-uvod.pdf> (pristupljeno: 20.,3.2020.)

²⁵Simmons, B. A., Martin, L. L. (2002). International organizations and institutions. *Handbook of international relations*, 192-211.

²⁶Račić, O., Dimitrijević, V. (1980). *Međunarodne organizacije*. Savremena administracija,

članstvo a da nisu bili propisani ni uslovi ni posebna procedura prijema. Danas međunarodne organizacije propisuju i uslove i postupak prijema u članstvo. U širem smislu „otvorenim“ organizacijama mogu nazvati one koje, uz države-osnivače, primaju sve druge države, koje to žele, pod istim uslovima i bez diskriminacije. „Zatvorene“ organizacije pak, rezervišu mogućnost stupanja u članstvo za određene kategorije država ili za one koje organizacija „pozove“.²⁷

Međunarodne organizacije se mogu podijeliti i na osnovu kriterija trajnost na stalne i privremene, a prema oblasti djelovanja na opšte i specijalizovane. „Opšte međunarodne organizacije su one čija oblast djelovanja obuhvata širok spektar pitanja od međunarodnog interesa. Najbolji primjer jesu Ujedinjene nacije, koje djeluju u političkoj, ekonomskoj, socijalnoj oblasti u veoma širokom smislu. Specijalizovane organizacije su one koje su statutom ovlaštene da djeluju u jednoj specijalizovanoj oblasti.“²⁸

Na osnovu ovlaštenja kojim raspolažu razlikujemo deliberativne, operativne i naddržavne međunarodne organizacije. „Deliberativne organizacije su orijentisane na razmatranje pitanja od zajedničkog interesa i usmjerene na traženje široke mjere saglasnosti koja će biti izražena u preporuci upućenoj državama-članicama. Ovaj tip se oslanja na procese multilateralnog pregovaranja. Operativne organizacije su novijeg datuma. Statutom stvara organizaciona struktura i obezbjeđuje redovan priliv finansijskih sredstava, tako da sama organizacija neposredno radi na izvršavanju konkretnih projekata. Naddržavne organizacije pojava vezana za stvaranje Evropskih zajednica, razlikuju se po tome što njihovi organi dobijaju statutom ovlaštenja da u određenim slučajevima donose odluke koje će se neposredno sprovesti na teritorijama država članica. Ove organizacije imaju zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast.“²⁹

Zavisno o organizacijskom obliku, možemo razlikovati dvije vrste međunarodnih organizacija: nevladine i vladine.

2.4. Nevladine organizacije

Nevladine organizacije (u daljem tekstu NVO) postale su prepoznate kao ključni „akteri trećeg sektora“ na pejzažu razvoja, ljudskih prava, humanitarne akcije, očuvanja životne sredine i mnogih drugih područja javnog djelovanja. NVO su poznate po dvije različite, ali

²⁷Račić, O., Dimitrijević, V. (1980). *Međunarodne organizacije*. Savremena administracija, str. 22

²⁸Račić, O., Dimitrijević, V. (1980). *Međunarodne organizacije*. Savremena administracija, str. 22

²⁹Račić, O., Dimitrijević, V. (1980). *Međunarodne organizacije*. Savremena administracija, str. 22

često međusobno povezane vrste aktivnosti - pružanje pomoći ljudima kojima je potrebna i organiziranje zagovaranja politika i javnih kampanja u potrazi za društvenom transformacijom. NVO su također aktivne u širokom rasponu drugih uloga, poput izgradnje demokratije, rješavanja sukoba, rada na ljudskim pravima, očuvanja kulture, ekološkog aktivizma, analize politike, istraživanja i pružanja informacija.

„Pojam sam „međunarodna nevladina organizacija“ u međunarodnom pravu prvi put se spominje 1945. godine u Povelji Ujedinjenih naroda, čl. 71. Uvođenjem novog izraza u terminologiju Ujedinjenih naroda bilo je razgraničavanje dva tipa međunarodnih organizacija, međuvladine organizacije i međunarodne nevladine organizacije. Ubrzo pojam „međunarodna nevladina organizacija“ proširio izvan konteksta Ujedinjenih naroda.“³⁰

Svjetske banke definišu nevladine organizacije kao “privatne organizacije koje provode aktivnosti na ublažavanju patnje, promiču interese siromašnih, štite životnu sredinu, pružaju osnovne socijalne usluge ili poduzimaju razvoj zajednice”.³¹

Nevladine međunarodne organizacije ujedinjuju javne sindikate i naučna društva, privatne kompanije i preduzeća i privatne osobe iz različitih država. Međunarodne nevladine organizacije u svom članstvu okupljaju subjekte tzv.“privatnog sektora“, isključivo ili čak ponekad zajedno s državama, međuvladinim organizacijama, pa i drugim međunarodnopravnim subjektima.³² Za razliku od vladinih organizacija, nevladine organizacije nisu subjekti međunarodnog prava. Među najvećim i najmoćnijima među njima su Interparlamentarna unija (1889), Međunarodni olimpijski komitet (1950), Svjetska federacija sindikata (1945), Svjetsko mirovno vijeće (1950), Međunarodna unija studenata (1946), Rimski klub (1968), Greenpeace (1971) i drugi.

Procesi njihovih nastajanja, promjena, spajanja, razdvajanja ali i nestajanja odvijaju se svakodnevno, stoga nije moguće ni približno ustanoviti njihov broj. Struktura međunarodnih nevladinih organizacija uređena je po pravilu njihovim statutima. „Formirane su u tzv. organizaciju kišobran koja predstavlja sredstvo u borbi protiv nepotrebnog dupliciranja djelokruga i funkcija nevladinih organizacija. Drugi slučaj složenih međunarodnih nevladinih organizacija nalazimo u primjeru Međunarodnog Crvenog križa (IRC), divovske međunarodne nevladine organizacije sastavljene od Međunarodnog odbora Crvenog križa

³⁰Lokas, Z. (2017) Pojam i podjele međunarodnih organizacija. Veleučilište u Šibeniku, Šibenik, str. 24

³¹ World Bank kriterij definisanja NVO; <http://www.gdrc.org/ngo/wb-ngos.html> (pristupljeno. 25.3.2020.)

³²Lapaš, D. (2008). Pravo međunarodnih organizacija, Zagreb

(ICRC), Međunarodne federacije nacionalnih društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, te nacionalnih društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca.³³,

Nevladine organizacije se razlikuju u svojim metodama. Neki djeluju prvenstveno kao lobisti, dok drugi prvenstveno provode programe i aktivnosti. „Struktura nekih međunarodnih nevladinih organizacija pokazuje „otklon“ prema vladinom sektoru, te su svrstane u četiri skupine: Prvu skupinu čine međunarodne nevladine organizacije koje u svom članstvu, pored nacionalnih udruga i pojedinaca kao neposrednih članova okupljaju i državne organe istog područja interesa. U drugu skupinu spadaju međunarodne nevladine organizacije čije članove imenuju države, odnosno njihovi organi. Treću skupinu čine tzv. „hibridne“ ili „kvazi međunarodne nevladine organizacije“.

Nevladine organizacije obavljaju različite funkcije u korist društva. Raspon aktivnosti nevladinih organizacija ogroman je i raširen je na svim poljima: briga o životnoj sredini, briga o starosnoj dobi, ruralni razvoj, zdravlje, kultura i baština, osnaživanje žena, briga i odgoj djece, osnovno obrazovanje za svu djecu, dobrobit životinja, upravljanje katastrofama i mnoge više. U našoj zemlji, kao većini zemalja u razvoju, nije lako zadovoljiti sve socijalne i ljudske potrebe vlade bez pomoći nevladinih organizacija. NVO poduzima napore da zadovolji potrebe običnog čovjeka i razvoj nacije poduzimajući različite projekte i na taj način pomaže Vladi da ispuni svoje ciljeve.

2.5. Vladine organizacije

Vladine međunarodne organizacije osnivaju se i djeluju u skladu s ugovorima i sporazumima država na nivou vlada ili vladinih agencija. Imaju odgovarajuće ovlasti i administrativne strukture i smatraju se subjektima međunarodnog prava, odnosno posjeduju međunarodna prava i dužnosti, potpisuju međunarodne ugovore sa državama i među sobom. Takve organizacije uključuju Organizaciju Ujedinjenih naroda (Ujedinjene nacije, 1945.), Međunarodni monetarni fond (MMF, 1945.), Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO, 1995.), Sjevernoatlantski savez (NATO, 1949), Naftnu proizvodnju i zemlje izvoznice (OPEC, 1960.) i druge. „Vladine organizacije okupljaju subjekte tzv. javnog sektora, u prvom redu države, ali i druge međuvladine organizacije, a katkad i druge subjekte međunarodnog prava, dok nevladine organizacije u svom članstvu imaju subjekte tzv. „privatnog sektora“ (npr.

³³Lokas, Z. (2017) Pojam i podjele međunarodnih organizacija. Veleučilište u Šibeniku, Šibenik, str. 25

pojedince, nevladine udruge iz različitih država, ili čak druge međunarodne nevladine organizacije).“³⁴

2.6. NATO BiH

NATO je danas nesumnjivo najjača vojno-politička organizacija u svijetu³⁵. Vojno-politički savez sjevernoameričkih i zapadnoeuropskih država osnovana je 4.4.1949 u Washingtonu. Osnivanje NATO-a je bio sastavni dio blokovske politike SAD-a i njegova suprostavljanja Sovjetskom Savezu³⁶. Sastoji se od 29 članica Alijanse dolazi iz najproduktivnijih, tehnološki najnaprednijih, socijalno modernih, ekonomsko prosperitetnih i demokratskih regiona svijeta. Alijansa kombinira vojne i ekonomske mogućnosti SAD-a sa zajedničkom europskom političkom i ekonomskom snagom, te europskim vojnim potencijalima. Međunarodna je organizacija vojno-političke prirode kojoj pravni temelj potvrđuje svako pravo nezavisne države na samostalnu ili zajednički odbranu. Svaka zemlja članica sudjeluje ravnopravno u procesu odlučivanja bez obzira na veličinu, politički, vojni ili ekonomski značaj. NATO nema samostalno operativne oružane snage, već one koje mu pružaju članice ili partneri u svrhu određenih misija.³⁷ Saradnja se produžava s drugim međunarodnim organizacijama pogotovo Europskom unijom gdje se pokušava stvoriti strateško partnerstvo. NATO je zasnovan na temeljnim vrijednostima i interesima zemalja članica, onima koje dijeli i Bosna i Hercegovina: slobodi, demokratskom uređenju, vladavini prava, tržišnoj privredi, međunarodnoj solidarnosti, stabilnim svjetskim odnosima kojima trebaju vladati mir i sigurnost. Prednosti članstva u NATO-u su pojačana sigurnost i stabilnost članica. U slučaju oružanog napada na bilo koju članicu, priskočiti će jedna drugoj u pomoć, da li bilo pojedinačno ili kolektivno. Savez omogućava zemljama članicama da zajedničkim naporima ostvare ključne ciljeve nacionalne sigurnosti.

2.6.1. Potpisivanje programa NATO-a

Formalni temelj za Partnerstvo za mir čini Okvirni dokument koji je NATO izdao 1994.godine, s pozivnicom zainteresiranim zemljama da učestvuju u programu. U Okvirni dokument ugrađena je obaveza zemalja članica Saveza o konsultiranju s bilo kojom od zemalja partnera ukoliko neka zemlja članica smatra da joj je direktno ugrožen teritorijalni

³⁴Jakelić, A. (2018). Međunarodne nevladine organizacije. Veleučilište u Šibeniku, Šibenik. str. 8

³⁵http://www.nato.int/nato-welcome/index_bs.html

³⁶Turković 2006; str. 227

³⁷<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/part1.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

integritet, politička nezavisnost ili sigurnost. Svaka zemlja partner određuje posebne programe i političke obaveze usmjerene na jačanje demokratskog društva, podržavanje principa međunarodnog prava, ispunjenje obaveza iz Povelje UN-a, Opće deklaracije o ljudskim pravima, Završnog dokumenta iz Helsinkija i međunarodnih dogovora o razoružanju i nadzoru naoružanja, te na suzdržavanje od prijetnji ili upotrebe sile protiv drugih država, poštivanje postojećih granica i mirno rješavanje sporova. Bosna i Hercegovina potpisala je Okvirni sporazum 14.12.2006. godine u štabu NATO-a u Briselu. Bosna i Hercegovina je u ovaj NATO program formalno primljena.³⁸

2.6.2. Osnovni sigurnosni zadaci NATO-a

Osnovna uloga NATO-a, sačuvati slobodu i sigurnost članica političkim i vojnim sredstvima³⁹. Od samog početka Savez se zalagao za očuvanje i dugotrajan mir u Europi uz pomoć demokratije, vladavine ljudskih prava i zakona. Savez je sam svjestan da postizanje ovog cilja može biti ugroženo krizama i sukobima na prostorima izvan euroatlantskog teritorija. Glavni zadatak NATO-a je rješavanje sporova mirnim putem. Njegov zadatak nije samo osigurati odbranu svojih članica već već doprinosi miru i stabilnosti i izvan prostornih okvira postavljenih Sjeveroatlantskim sporazumom i to putem partnerstava i operacija upravljanja kriznim situacijama. U slučaju kada diplomatski naponi ne uspiju, upravljanje krizom se provodi vojnim snagama, a oružani napad na jednu ili više zemalja članica znači oružani napad na sve članice Saveza. NATO služi kao forum za raspravu državama iz Europe i Sjeverne Amerike o sigurnosnim pitanjima od općeg značaja te je usmjeren na poduzimanje zajedničkih mjera vezanih uz traženje odgovora na ta pitanja. Transatlantski odnosi sjevernoameričkih i europskih članica Saveza temelj su NATO-a, a razlog tome je što navedene zemlje dijele iste osnovne vrijednosti i interese te su predane očuvanju demokratskih načela i na taj način čine sigurnost Europe i Sjeverne Amerike nedjeljivom.⁴⁰ Glavno načelo koji se Savez rukovodi jest zajedničko zalaganje i uzajamna saradnja među suverenim državama u potpori nedjeljivosti sigurnosti svih članica. Svakodnevnoj saradnji u političkim i vojnim sferama, garancija je da ni jedna zemlja članica neće biti prepuštena sama sebi u rješavanju temeljnih sigurnosnih izazova.⁴¹ Partnerstvo i saradnja sa ostalim zemljama, saradnja sa ostalim regionalnim i međunarodnim organizacijama poput Ujedinjenih naroda (UN), kao i strateško partnerstvo koje izrasta između NATO-a i Europske unije, doprinose

³⁸<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/Part7.pdf> (pristupljeno: 20.6.2020.)

³⁹Turković 2006; str 10

⁴⁰<https://repositorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A1883/datastream/PDF/view> (pristupljeno: 20.6.2020.)

⁴¹<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/part1.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

uspostavljanju obostrano jačih i komplementarnih odnosa kao i efektivnijoj prevenciji konflikata i kriznog upravljanja.⁴² Temeljni dokument za provedbu politike Saveza u cjelini je Strateški koncept, mjerodavna izjava o ciljevima Saveza koja na najvišem stepenu daje smjernice o političkim i vojnim sredstvima za postizanje tih ciljeva. Sve odluke NATO-a donose se konsenzusom, najznačajnije tijelo u NATO-u za donošenje odluka je Sjevernoatlantsko vijeće koje okuplja predstavnike svih saveznika na nivou ambasadora, ministara, premijera vlada ili predsjednika država. Svaka država članica u potpunosti učestvuje u procesu donošenja odluka na bazi jednakosti, neovisno o veličini političke, vojne ili ekonomske snage, dakle zadržavaju opseg za neovisnu akciju sa uvažavanjem zajedničkih odluka i zajedničkih akcija. Pod komandom NATO-ovih komandanata za strategije Organizacija omogućava zajedničko planiranje, vježbe i operativni razmještaj snaga koje su dale zemlje članice u skladu sa zajednički usaglašenim procesima planiranja snaga.

2.6.3. Organizacijska struktura

Sjevernoatlantsko vijeće, Odbor za planiranje i skupina za nuklearno planiranje su glavne institucije za razvoj politike i donošenje odluka⁴³. Odluke koje je donijelo svako od tih tijela imaju istu važnost i predstavljaju dogovorenu politiku zemalja članica, bez obzira na razinu na kojoj su donesene.

2.6.4. Uloga NATO-a u Bosni i Hercegovini

NATO je sve više uključen u mirovne operacije i operacije podrške miru, raspoređujući snage prema širem interesu internacionalne zajednice i usko saradujući sa ostalim organizacijama kako bi pomogli rješavanju duboko ukorijenjenih problema, ublažavanju patnji i stvaranju uvjeta za samoodržive mirovne procese.⁴⁴ NATO-ove prve tri operacije podrške miru započete su u Europi – u Bosni i Hercegovini, na Kosovu, bivšoj Jugoslaviji i Republici Makedoniji⁴⁵. Bosna i Hercegovina je bila tlo za mnoge NATO-ove presedane i odluke koje su predstavljale reakcije na zbivanja u toj zemlji i koje su pomogle oblikovanju razvoja Alijanske, te razvoja sposobnosti održanja i podrške miru. Alijansa je izvela zračnu kampanju u BiH u augustu i septembru 1995, koja je pomogla okončanju rata u BiH, a potom je vodila devetogodišnju operaciju čuvanja mira, od decembra 1995. do decembra 2004. iako je NATO

⁴²http://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/images_docs_css.pdf (pristupljeno: 22.6.2020.)

⁴³<http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/o-nato-u/ustrojstvo-nato-a/>(pristupljeno: 22.6.2020.)

⁴⁴http://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/images_docs_css.pdf(pristupljeno: 22.6.2020.)

⁴⁵Turković 2006; str 33

predao odgovornosti Europskoj uniji za svakodnevno očuvanje sigurnosti u Bosni i Hercegovini, u decembru 2004, Alijansa je zadržala ostatak vojnog štaba u Sarajevu koji se fokusirao na reformu odbrane u Bosni i Hercegovini i pripremi zemlje za članstvo u program Partnerstvo za mir.

3. REGIONALNE INICIJATIVE

Regionalna saradnja BiH sa drugim zemljama iz najbližeg okruženja odvija se preko devet glavnih regionalnih inicijativa: Centralnoevropska inicijativa (CED), Proces za saradnju u jugoistočnoj Europi (SEECF), Inicijativa za saradnju u jugoistočnoj Europi (SECI), Pakt za stabilnosti za Jugoistočnu Europu (PS), Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP), Savska inicijativa i Jadranska povelja.⁴⁶

3.1. Regionalne inicijative na Balkanu

Većina savremenih inicijativa o multilateralnoj saradnji na Balkanu implicitno je inspirisana iskustvima Europske zajednice, odnosno neofunkcionalističkom teorijom o međudržavnoj saradnji. Osnovna pretpostavka ove teorije je da razni oblici bliske tehničke saradnje između državnih administracija ili političkih predstavnika pojedinih zemalja na duži rok proizvode prateći efekat na ukupnu bilateralnu i multilateralnu klimu u regionu, odnosno omogućavaju proces približavanja na političkom nivou i otvaraju vrata za integraciju na ekonomskom planu. Ova teorija se, međutim u praksi za sada nije sasvim potvrdila u balkanskim okvirima, a ostala je donekle sporna i kada se radi o njenim dugoročnijim efektima na planu evropske integracije⁴⁷.

3.2. Organizacija i funkcionisanje pojedinih regionalnih inicijativa

Većina multilateralnih inicijativa koje obuhvataju zemlje Jugoistočne Evrope jeste njihova velika organizaciona fleksibilnost. Radi se o prvom redu o forumima i inicijativama za saradnju međunarodno suverenih država, koje postepeno dobijaju čvršće institucionalne strukture, a sve češće postaju i prave međunarodne organizacije sa svojim posebnim budžetom, odnosno izvorom finansiranja. Aktivnost većine inicijativa se izražavaju na dva nivoa: na političkom i na ekspertskom, odnosno tehničkom.

3.3. Regionalne inicijative i uloga BiH u njima

U nastavku prikazaćemo kratak pregled glavnih regionalnih inicijativa s posebnim osvrtom na ulogu BiH u njima.

⁴⁶Kapetanović, Latinović 2005; str 73

⁴⁷P.Anderson, „The New Old World“, Verso, London, 2009, str 79-137

3.3.1. *Centralnoeuropska inicijativa – CEI*

To je regionalna inicijativa regiona i obuhvata veći geografski i politički prostor međudržavne saradnje zemalja koji prelazi fokusirani okvir Zapadnog Balkana.

Centralnoeuropska inicijativa predstavlja jednu od najstarijih i najvećih multilateralnih inicijativa u regionu centralne i jugoistočne Europe. Nastala je krajem osamdesetih godina. Stvorena je na inicijativu Italije i predstavljala je prvu subregionalnu inicijativu koja je obuhvatila zapadnoeuropske i istočnoeuropske zemlje, uključujući članice EU i neutralne zemlje. Cilj inicijative je bio da se olakša tranzicija Mađarske i SFRJ u europske političke i ekonomske strukture, kasnije je taj cilj proširen na ostale članice CEI iz centralne i istočne Europe⁴⁸. Raspadom SFRJ i povećanjem broja članica, forum mijenja naziv u Centralnoeuropska inicijativa (CEI)⁴⁹. Po geostrateškom položaju i statusu u Europi, Centralnoeuropska inicijativa ima mješovito članstvo. Pored prednosti otvara i pitanje koherentnosti foruma i mogućnosti aktivnog učešća i djelovanja pojedini članica, koje imaju vrlo različite interese, geografske položaje, kao i društveno-ekonomsku strukturu.⁵⁰

Organizaciona struktura CEI

CEI je zamišljena kao forum za diskusiju na visokom nivou o raznim političkim i ekonomskim pitanjima od interesa za region, a sa druge strane kao tijelo koje organizuje konkretne projekte saradnje. Najviši politički skupovi CEI su: sastanak šefova vlada (samit, koji se održava jednom godišnje u novembru) i sastanci ministara inostranih poslova (održavaju se u junu).

Aktivnosti Centralnoeuropske inicijative

Iako je CEI nastojala da održava ravnotežu između političkih i ekonomsko-tehničkih aspekata saradnje, politička saradnja je ipak imala ograničen domet. Osnovnim ciljem da doprinese stabilnosti regiona putem političkog dijaloga i jačanjem međusobnog povjerenja, razumijevanja i približavanja država učesnica, politička dimenzija CEI je, bila orijentisana na sam region centralne i istočne Europe i otvorena politička pitanja. U okviru cilja jačanje

⁴⁸Lopandić, Kronja 2010; 126

⁴⁹Članice (18) danas: Austrija, Albanija, Bjelorusija, BiH, Bugarska, Crna Gora, Hrvatska, Češka, Italija, Mađarska, Makedonija, Moldavija, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Srbija i Ukrajina

⁵⁰Vodeća uloga Italije priznata je i u finalnom dokumentu sa samita Cei u Pragu (5.11.1999), u kome je, povodom desetogodišnjice osnivanja CEI, istaknuta „ključna uloga Italije u podršci operacijama i aktivnostima u toku ovih godina“. Dokument je objavljen na <http://www.ceinet.org.mee-tings/>

saradnje među državama članicama, prednost se daje inicijativama za međususedsku saradnju, jačanje turizma, nauka i tehnologija, civilna zaštita, te borbi protiv terorizma, organizovanog kriminala, krijumčarenja droge i oružja.

Prednosti i nedostaci Centralnoeuropske inicijative

Prednosti CEI bi bile:

- CEI odgovara potrebama da se saradnja u Europi, osim bilateralne saradnje država ili saradnje u okviru sa paneuropskim ciljevima (Savjet Europe, OSCE, EU), organizuje i u okvirima subregionalnih foruma;
- CEI ima dugogodišnje iskustvo u multilateralnoj saradnji većeg broja europskih zemalja, koja obuhvata kako visok politički tako i operativan tehnički nivo;
- Sa velikim brojem programa i projekata, CEI igra ulogu dodatnog instrumenta za pripremu zemalja CEI za tranziciju i europske integracije;
- Efikasnost CEI leži što njene aktivnosti na odgovarajući način materijalno podržane od strane bogatijih članica i što je uspostavljena odgovarajuća veza između foruma i izvora finansiranja.⁵¹ Put od ideje i prijedloga do finansiranja određenih projekata je često vrlo složen i komplikovan, a obim sredstava ipak ograničen.

Slabosti CEI su sljedeće:

- CEI je brzo rasla što je za posljedicu imalo i određeno lutanje u traženju najpovoljnije strategije i programa;
- Imajući u vidu različitost interesa pojedinih zemalja, kao i regionalnu razvučenost resursa inicijative, čime se gubila kohherentnost i mogućnost koncentracije instrumenata za postizanje određenih rezultata u pojedinim subregionima.
- Razlike između država članica utiču i na razlike u stepenu njihovog aktivnog učešća u CEI

⁵¹Paul Hartig, „Final panel discussion“, Subregional Cooperation and the European Union, Institute for East West Studies (IEWS), Report of a Meeting held in Ljubljana, 25-26.4.1998.

3.3.2. *Proces za saradnju u Jugoistočnoj Europi (SEECP)*

Proces saradnje u jugoistočnoj Europi (SEECP) pokrenut je 1996. godine s cilje stvaranja klime povjerenja i stabilnosti u regiji⁵². SEECP danas obuhvata države koje su u različitim fazama priključenja atlantskim integracionim procesima. SEECP se prepoznaje kao izvorni oblik saradnje država regije, nastao na njihov poticaj. Predsjedavanje traje godinu dana, u tom periodu zemlja koordinira aktivnosti i obezbjeđuje usluge sekretarijata, organizuje godišnje sastanke na visokom nivou. Saradnja i priprema važnijih aktivnosti odvija se na nivou Komiteta političkih direktora ministarstava vanjskih poslova, koji se sastaju 4 puta godišnje. Princip odlučivanja na svim nivoima u SEECP je konsenzus⁵³.

BiH je punopravna članica SEECP od Samita u Skoplju, 23. feburara 2001. godine. Ostale učesnice SEECP-a su: Albanija, Bugarska, Hrvatska, Grčka, Makedonija, Rumunija, Srbija, Crna Gora i Turska. SEECP je regionalni neinstitucionalizovani proces, kojeg po principu rotacije koordinira predsjedavajuća zemlja, zastupljena putem ministra vanjskih poslova⁵⁴. Cilj saradnje zemalja učesnica SEECP-a je „jačanje sigurnosti dobre političke atmosfere i ekonomskih odnosa te saradnja u oblasti demokratije, pravosuđa, jačanja ljudskih resursa i borbe protiv ilegalnih aktivnosti i terorizma kako bi se region transformirao u prostor mira i stabilnosti“.

Osnovni ciljevi i pravci regionalne saradnje u SEECP

Temeljna načela, ciljevi i mehanizmi djelovanja SEECP su naznačeni u Povelji o dobrosusjedskim odnosima, stabilnosti, sigurnosti i saradnji u Jugoistočnoj Europi. Regionalna saradnja u okviru SEECP-a fokusira jačanje dobrosusjedske, političke saradnje sa ciljem preobražaja regiona Jugoistočne Europe (JIE) u područje mira i stabilnosti i njegovo postupno uključenje u euro-atlantske političke, sigurnosne i ekonomske integracione tokove. Činjenica je da SEECP predstavlja jedini forum u jugoistočnoj Europi, pokrenut i upravljani isključivo od strane zemalja regiona. SEECP predstavlja važan instrument za promociju interesa zemalja učesnica u procesu njihovog priključenja europskim i euro-atlantskim političkim i ekonomskim strukturama.

⁵²Konferencija o stabilnosti/bezbjednosti i saradnji zemalja Jugoistočne Europe (KSBS), kasnije nazvana Proces saradnje u jugoistočnoj Europi (South East European Cooperation Process) predstavlja nastavak konferencija balkanskih zemalja s kraja osamdesetih godina

⁵³Lopandić, Kronja 2010; str 59

⁵⁴<http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/regionalna-suradnja/proces-suradnje-u-jugocnoj-europi/> (pristupljeno: 11.07.2018.)

Među najvažnijim temama koje su redovno na dnevnom redu svih važnijih sastanaka SEECP su:

- Mjere za jačanje stabilnosti, sigurnosti;
- Mjere za intenziviranje multilateralne, ekonomske i trgovinske saradnje u JIE;
- Unaprjeđenje saradnje na humanitarnom, socijalnom i području kulture;
- Saradnja na pitanjima pravde i unutrašnjih poslova u borbi protiv organizovanog kriminala, nedozvoljene trgovine drogama i oružjem i terorizma.

BiH i SEECP

BiH je u ulozi predsjedavajućeg SEECP na optimalan način iskoristila priliku za promociju sopstvenih interesa kako u regionu, tako i u širem međunarodnom kontekstu. Organizacijom i kvalitetnim sadržajem velikog broja sektorskih sastanaka, BiH je uspjela održati i slijediti traženu dinamiku u razvoju regionalne saradnje u okvirima SEECP. SEECP je osnažio svoj status najznačajnije regionalne grupacije, nastavio je da igra bitnu ulogu u osiguravanju djelotvornog vlasništva nad procesom svestrane tranzicije, pri čemu širenje oblika i sadržaja regionalne saradnje ima instrumentalni značaj za postupnu evropsku integraciju svih zemalja regiona.

3.3.3. Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Europi (SECI)

SECI je inicijativa Sjedinjenih Američkih Država a pokrenuta sa ciljem da poveže zemlje Regiona pri rješavanju glavnih problema ekonomije i zaštite ekonomije.⁵⁵ Zemlje članice SECI-a su: Albanija, BiH, Bugarska, Hrvatska, Grčka, Mađarska, Moldavija, Rumunija, Slovenija, Makedonija i Turska. Baziran je na zajedničkim tačkama razumjevanja SAD i Evropske unije. Ideja za SECI rođena je u SAD, kao jedna od podrški implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma, ubrzo je sa BiH proširena na čitav region. SECI je osnovana na sastanku u Ženevi 6. decembra 1996. godine, ona unapređuje međusobnu saradnju država Regiona i približava ih evropskim integracijama.⁵⁶ SECI podstiče procese usklađivanja trgovinskih politika i zakona u Regionu, jačanje privatnog sektora i očuvanje okoline. Upravni organ SECI-a je Programski komitet, sastoji se od po jednog stalnog predstavnika iz svake zemlje članice. Programski komitet se sastaje 4-5 puta godišnje, sjedište inicijative je u Beču.

⁵⁵ www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5524&langTag=bs-BA (pristupljeno: 11.07.2018)

⁵⁶ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno:11.07.2018.)

3.3.4. Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP)

Europska unija je 25. maja 199. godine pokrenula Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP) kao politički okvir za dugoročnu stabilizaciju regiona Zapadnog Balkana.⁵⁷ On obuhvata pet zemalja kao direktne korisnike: Albanija, BiH, Hrvatska, Makedonija, Srbija i Crna Gora a kao indirektni učesnici uključeni su Bugarska, Mađarska, Rumunija, Slovenija i Turska. Proces stabilizacije i pridruživanja je politički pristup u podršci održive i EU kompatibilne političke, demokratske i ekonomske reforme, u cilju pomoći zemljama Regiona u njihovoj pripremi za priključenje EU. Pokretači Procesu stabilizacije i pridruživanja stalno naglašavaju njegovu komplementarnost sa Paktom stabilnosti i drugim regionalnim inicijativama koje podstiču međusobnu saradnju država ovog regiona. Konačan cilj Procesu je zaključivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA). Sporazum o stabilizaciji uključuje sljedeće oblasti:

- Demokratizacija, civilno društvo i institucionalno jačanje
- Sudstvo i policija
- Trgovina i unapređenje aranžmana o autonomnim preferencijama
- Ekonomska i finansijska pomoć
- Politički dijalog⁵⁸

Njegova realizacija se odvija kroz dvije faze: prva faza je pregovaranje i zaključivanje SAA i druga faza implementacija SAA. BiH je korisnik programa pomoći Europske unije još od 1996. godine.

3.3.5. Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Europu (PS)

Osnovni podaci

Pakt stabilnosti je politička deklaracija i okvirni sporazum o međunarodnoj saradnji u cilju razvoja zajedničke strategije za jačanje stabilnosti razvoja regiona Jugoistočne Europe.⁵⁹ Osnovan je 10. juna 1999. godine, u Kelnu kao inicijativa Europske unije, sa osnovnim ciljem pružanja pomoći zemljama Jugoistočne Europe u naporima za jačanje demokratije, poštivanje

⁵⁷ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

⁵⁸ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

⁵⁹ Stability Pact for South Eastern Europe: <http://www.stabilitypact.org/>

ljudskih prava i poticanje ekonomskog razvoja a sve u svrhu postizanja krajnjeg cilja: trajni mir i stabilnost i što skorije uključivanje regiona u europske integracije⁶⁰. Osnivačkim dokumentom 40 zemalja partnera se obavezuje na jačanje zemalja Jugoistočne Europe u naporima da učvrste mir, demokratiju, poštovanje ljudskih prava i ostvare ekonomski napreda kako bi postigli stabilnost u cijelom regionu⁶¹. Članstvo u grupaciji „Države Partneri“ se dijeli na države korisnike: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Moldavija, Rumunija, Srbija i Crna Gora a ostatak su zemlje članice Europske unije i svi članovi G-8.

Organizaciona struktura i aktivnost PS

Pakt stabilnosti nije međunarodna organizacija i nema nezavisnih izvora finansiranja niti strukture za implementaciju. Najvažniji zadaci Specijalnog koordinatora su usklađivanje političkih strategija i koordiniranje postojećih i novih inicijativa u regionu. Aktivnosti Pakta stabilnosti odvijaju se i koordiniraju putem Regionalnog stola, kao najvažnijeg upravljačkog tijela, na čelu Regionalnog stola je Specijalni koordinator.

U okviru Regionalnog stola, funkcionišu tri Radna stola:

- Demokratizacija i ljudska prava
- Ekonomska obnova, saradnja i razvoj
- Sigurnosna pitanja

U cilju je što bolje koordinacije cjelokupnih aktivnosti vezanih za Pakt stabilnosti, svaka zemlja članica imenuje svog nacionalnog koordinatora.

Bosna i Hercegovina i Pakt stabilnosti

Ministarstvo inostranih poslova BiH je preuzelo poslove koordinacije aktivnosti u okviru Pakta stabilnosti u martu 2003. godine.⁶² Na osnovu Zakona o Savjetu ministara i Zakona o ministarstvima, svaka inicijativa u okviru Pakta stabilnosti ima koordinatora na nivou državnog ministarstva. Na čelu ove strukture je nacionalni koordinator BiH za Pakt o stabilnosti.

⁶⁰ <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4772&langTag=bs-BA> (pristupljeno 11.07.2018.)

⁶¹ http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/regionalne_inicijative/pakt_o_stabilnosti_z_a_jugoistocnu_evropu/?id=136 (pristupljeno 11.07.2018)

⁶² <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

Prednosti Pakta stabilnosti

Osnovna vrijednost Pakta za stabilnost za Bosnu i Hercegovinu, prvenstveno u kontekstu ispunjavanja uslova na putu ka integraciji u Europsku uniju, jeste uloga Pakta za stabilnost u procesu jačanja regionalne saradnje za postizanje našeg krajnjeg cilja – članstvo u Europskoj uniji. Uloga Pakta stabilnosti, u jačanju regionalne saradnje je vrlo pozitivna i konkretna, što je bilo veoma vidljivo za vrijeme našeg predsjedavanja SEECP. U ovom periodu je naročito ojačana regionalna saradnja u oblasti borbe protiv organiziranog kriminala i korupcije i u oblasti migracija, azila i regionalnog povratka. Sve aktivnosti kao i saobraćajna regionalna saradnja usmjerene su na konsolidaciju mira i stabilnosti i provođenje strukturalnih reformi, područja koja su temeljna vrijednost članstva u Uniji. Komplementarnost, međusobna podrška i međusobno jačanje ova dva instrumenta, SAP i Pakta stabilnosti, imaju za rezultat pored ostalog i izbjegavanje dupliranja aktivnosti i bespotrebno trošenje vremena, finansijskih sredstava i radne energije. Pakt stabilnosti može mnogo doprinijeti lakšem putu BiH ka Europskoj uniji, razmjena stečenih iskustava i stečenog znanja, bi u mnogome doprinijela i olakšala naše napore u procesu implementacije reformi.

Zaključak

Pakt za stabilnost je značajno doprinio jačanju regionalne i bilateralne saradnje, za članstvo u Europskoj uniji i potpomogao je veoma bitan protok i razmjenu informacija vezanih za područja od zajedničkog interesa, time ispunjavajući svoju svrhu. Smatramo da Bosna i hercegovina, uz neka usklađivanja i pojačavanje aktivnosti u oblastima od posebnog interesa za nas, i dalje treba što aktivnije učestvovati u radu ove regionalne inicijative.

3.3.6. Jadransko – jonska inicijativa (JJI)

Jadransko-jonska inicijativa pokrenuta je od strane Italije, uz podršku Europske unije u cilju razvoja i bezbjednosti jadransko-jonskog regiona i približavanja ovih zemalja europskim strukturama. Ova regionalna inicijativa okuplja zemlje Jadranskog i Jonskog priobalnog bazena (Italija, Slovenija, Hrvatska, BiH, Srbija, Crna Gora, Albanija i Grčka) koje povezuju specifični interesi međusobne saradnje. JJI je zvanično inicirana u Ankoni 19. i 20. maja

2000. godine⁶³. Ciljevi Jadransko-Jonske inicijative su: ekonomska saradnja zemalja, razvoj turizma i pomorskog transporta, zaštita prirodne okoline i borba protiv kriminala itd. Stvarni operativno-politički radi JJI se odvija na nivou Savjeta predstavnika članica (SVP), centralnog koordinativnog tijela viših političkih predstavnika iz sektora multilaterale MIP zemalja članica. Pokretanje nove inicijative treba posmatrati u širem kontekstu mjera koje su prema regionu jugoistočne Europe preduzeli EU i drugi međunarodni faktori. Politička kriza, raspad SFRJ, te ratovi i nagli porast kriminala, veliki broj izbjeglica, prijtili su prelivanjem problema i na susjedne regione. Inicijativa je dobila podršku Europske unije na vanrednom samitu EU oktobra 1999 u Tampereteu⁶⁴. Zvanično je pokrenuta na ministarskom sastanku u Ankon, pod nazivom Konferencija o razvoju i bezbjednosti u Jadranu i Jonskom regionu (19-20. maj 2000 godine), na kojoj je usvojena Deklaracija iz Ankone, osnivački akt inicijative⁶⁵.

3.3.7. *Dunavski proces saradnje (DCP)*

Dunavski proces saradnje⁶⁶ (DCP) uspostavljen je na inicijativu Europske komisije, Pakta stabilnosti, Austrije i Rumunije. Ciljevi DCP-a su povećanje vertikalne i horizontalne dimenzije postojeće saradnje zemalja u dunavskoj regiji na način da se toj saradnji daju jasna politička i ekonomska obilježja bez stvaranja institucija nego uz korištenje postojećih struktura.

Članstvo i ciljevi DCP-a

Dunavski proces saradnje je regionalna inicijativa koju sačinjavaju: Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Češka, Hrvatska, Mađarska, Moldavija, Njemačka, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Srbija, Crna Gora i Ukrajina. Ciljevi DCP-a su:

- Proširivanje i produbljivanje postojeće saradnje na pitanjima zajednički interesa
- Proširivanje već pokrenutih oblika saradnje koji se odnose na potencija i potrebe razvitka šireg područja Dunavskog bazena,
- Dalji razvitak inicijativa koje su već zastupljene u različitim oblastima postojeće Dunavske saradnje a posebno o onim regionalnim temama koje promovišu EU i Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Europu

⁶³www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/regionalne_inicijative/jadransko_jonska_inicijativa/default.aspx?id=148 (pristupljeno: 12.02.2019)

⁶⁴<http://www.statewatch.org/news/2008/aug/tamp.html> (pristupljeno: 12.02.2019)

⁶⁵https://www.esteri.it/mae/it/politica_estera/aree_geografiche/europa/balcani (pristupljeno: 12.02.2019)

⁶⁶<http://www.mfa.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/regionalna-saradnja/4504-dcp?lang=lat> (pristupljeno: 12.02.2019)

- Ekonomska samoodrživost i razvoj, plovnost Dunava

Organizaciona struktura DCP-a

Sastanak na nivou visokih zvaničnika ministarstava inostranih poslova zemalja članica organizuje se u godini između Ministarskih konferencija kako bi se zvaničnici upoznali sa stepenom provođenja ciljeva postavljenih na prethodnoj Ministarskoj konferenciji, odnosno usaglasili pravci i prioriteti dalje saradnje.

Značaj djelovanja unutar DCP-a

Dunavske zemlje su stuple na zajednički Europski put na kojem dijele iste vrijednosti slobode, demokratije i poštivanja ljudskih i manjinskih prava te, motivisane istim osnovnim ciljevima za izgradnju zajedničkog prosperitetnog društva unutar zajedničkog Europskog stajališta. Europska unija je prepoznala cjelokupnu Dunavsku regiju kao inicijativu kojom su pokrivena dva najvažnija prioriteta kada je u pitanju njeno proširenje: regionalizacija i subsidijarnost. Istorijska mogućnost i politički uslovi stečeni na početku ovog vijeka daju poticaje za jačanje dijaloga i snažnije saradnje između zemalja Dunavske regije.

3.3.8. Konvencija o zaštiti rijeke Dunav – Status Bosne i Hercegovine

Osnova za zaključivanje „Konvencije o saradnji na zaštiti i održivom korištenju rijeke Dunav – DRPC“, je bio međunarodni multilateralni sporazum. DRPC⁶⁷ je zaključena u Sofiji 1994. god., a stupila na snagu 1998. godine. Ciljevi ove konvencije su saradnja Dunavskih zemalja na:

- Održivom upravljanju vodo-sistemom u slivu Dunava, uključivo konzervacija i unapređenje racionalnog korištenja vodenih resursa ovog područja;
- Unapređenje kvaliteta menadžmenta vodo-resursima i kvaliteta vode u Dunavskom bazenu;
- Racionalno i održivo korištenje vodenih resursa i zaštita okruženja i ekosistema u slivu Dunava.

Za operativno ostvarenje postavljenih ciljeva i provedbu usvojenih mjera, kao i koordinaciju zajedničkih aktivnosti u tom pravcu, zemlje članice su uspostavile jedno zajedničko operativno tijelo – „Međunarodnu komisiju za zaštitu rijeke Dunav“, koja je nadležna za

⁶⁷<https://fmpvs.gov.ba/icpdr-konvencija-o-suradnji-na-zastiti-i-koristenju-rijeke-dunav/>

implementaciju Konvencije. Značajno je naglasiti da članice i potpisnice DRPC su u isto vrijeme u obavezi izvršavanja niza konvencija, sporazuma, deklaracija i akcionih programa koji su direktno ili indirektno vezani za vode i okolinu.

Aktivnosti na slivu rijeke Dunav i BiH

10 godina odvijaju se koordinirane aktivnosti Dunavskih zemalja radi provođenja principa integralnog upravljanja vodnim resursima i zaštite riječnog bazena Dunava. BiH ima status posmatrača postojale su i sada postoje kontakti i veze sa ICPDR kroz učestvovanje nekih naših predstavnika na radnim sastancima zemalja članica, na nivou BiH ne postoji zvanično određena nadležna institucija te aktivnosti su na simboličnom nivou. ICPDR čini napore da se BiH partnerski uključi u programirane aktivnosti u ovom bazenu, što znači da bi BiH trebala pristupiti ovoj konvenciji i uz ispunjavanje određenih obaveza obezbjediti mnoge vidove saradnje, kao i tehničke i finansijske pomoći.⁶⁸ Prema projektnom zadatku i planu rada predviđeno je aktivnosti od kojih su veoma značajne sljedeće:

- Jačanje kapaciteta u svrhu sinhronizacije prekograničnih aktivnosti,
- Kontrola ispuštanja u vodotokove Dunavskog sliva hazardnih materijala
- Podizanje svijesti i uključivanje javnosti u zaštitu voda Dunavskog sliva

Zaživjele su aktivnosti koordinirane saradnje između Savske komisije i Dunavske komisije u kojima Bosna i Hercegovina učestvuje sve aktivnije, bez obzira što ona ima status posmatrača, kada je u pitanju Dunavska konvencija.

Interes Bosne i Hercegovine za pristupanje Konvenciji

Bosna i Hercegovina je podunavska država i kao takva je obavezna, da saglasno svim relevantnim Evropskim i drugim dokumentima, provodi principe integralnog upravljanja i zaštiti prekograničnih voda na nivou cjeline tog dijela sliva Dunava u BiH u okviru čega su i sve obaveze, koje proističu iz Dunavske konvencije. Na značaj kvaliteta voda i stanja ekosistema u pod-slivovima ovih rijeka za vodosnadbijevanje, navodnjavanje i poljoprivredu, ribolov i turizam, BiH je prirodno visoko zainteresovana za očuvanje kvaliteta ovih voda i zaštitu od zagađenja, što u području BiH, koje pripada slivu Dunava nalaze i naše najznačajnije podzemne mineralne i termalne vode, jezera i dio močvara. Poseban interes BiH je u očuvanju bogate biološke raznovrsnosti na ovom području, očuvanje opšteg kvaliteta

⁶⁸ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

života u slivu, spriječavanju ekoloških incidenata i šteta, održivo upravljanje vodama Dunavskog sliva, kao i unapređenju održivog razvoja, što su i osnovne intencije ove konvencije. Značajan interes Bosne i Hercegovine da očuva još uvijek kvalitetne vodne resurse i ekosisteme na području Dunavskog sliva, kao i interes za globalnu zaštitu okruženja u ovom europskom regionu, za šta su potrebna materijalna sredstva.

3.3.9. Savska inicijativa

Savska inicijativa u ovom trenutku i nije inicijativa u smislu kao što su ostale regionalne inicijative u Jugoistočnoj Europi. Ova inicijativa je, potpisivanjem multilateralnog Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save institucionalizovana u punom svom kapacitetu.⁶⁹

Nastanak inicijative

Na inicijativu uz podršku Pakta stabilnosti za jugoistočnu Europu, Radni sto II, četiri države sliva rijeke Save (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Slovenija, Srbija i Crna Gora) pristupile su pregovorima o slivu rijeke Save.⁷⁰ Jedan od važnih momenata je bilo potpisivanje „Pisma namjera“, na ministarskom sastanku u Sarajevu 29.11.2001. godine. Pismo je bila politička platforma na osnovu koje su stručni timovi četiri države nastavili rad na stvaranju pravnog, institucionalnog i operativnog okvira, odnosno mehanizma koji bi u međunarodnim okvirima djelovao u cilju harmonizacije aktivnosti, a koje se tiču održivog upravljanja slivom rijeke Save.⁷¹ Osim Pakta stabilnosti snažnu podršku Inicijativi su pružili Kancelarija visokog predstavnika-OHR, OSCE, SECI i Vlade SAD i Holandije. Inicijativa je počela kao pokušaj da se uspostavi međunarodno tijelo koje bi koordiniralo aktivnosti među stranama vezano za sliv Save. Uspostavljanjem međunarodnog tijela zahtijevalo je pravnu formu i priobalne države su se saglasile da bi najbolji put bio zaključivanje sporazuma, u kojem bi, između ostalog bilo dogovoreno uspostavljanje Međunarodne komisije za sliv Save. Okvirni sporazum o slivu rijeke Save je potpisan 03.12.2002. godine u Kranjskoj Gori. Ovaj sporazum je ocijenjen kao prvi međunarodni akt koji je uzeo u obzir sve aspekte upotrebe i iskorištavanja vodni resursa, zaštite eko sistema i zaštitu od štetnih uticaja voda. Sporazum o Savi je obuhvatio osnove Okvirne direktive o vodama EU, detalji su razrađeni u Statutu Komisije. Sjedište Komisije i Sekretarijata je u Zagrebu. Da bi Sporazum stupio na snagu bilo

⁶⁹ Kapetanović, Latinović 2005; str. 92

⁷⁰ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

⁷¹ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

je neophodno da ga ratifikuju sve četiri države članice, to je prvo učinila BiH i dugo je bila jedina koja je to uradila.⁷²

Aktivnosti Savske komisije

Komisija se sastoji od po jednog predstavnika i zamjenika iz četiri države, a sastajće se najmanje jednog godišnje ili po potrebi češće. Rad je u okviru Privremene Savske komisije se nastavlja intenziviranjem aktivnosti na definisanju konačnog Plana aktivnosti, koji će doprinijeti boljem upravljanju vodnim resursima sliva rijeke Save i definisanju prioriteta.⁷³

Prednosti i nedostaci članstva u Okvirnom sporazumu o slivu Save

Prednosti članstva su velike, jača se saradnja među državama regiona. Zemlje regiona mogu saradivati, usklađivati svoje interese, praviti kompromise i artikulirati zajednički interes, prije svega prema EU i kao takve mogu participirati u euroatlantskim organizacijama. Ne treba se napominjati da transport vodenim putevima dosta jeftiniji od bilo kojeg drugog transporta. Preko Save je otvoren put do Crnog i Sjevernog mora o oživljavanjem riječnog saobraćaja daće snažan podstrek razvoju luka na Savi. Kroz zajednički Plan upravljanja vodnim resursima sliva rijeke Save uspostaviće se međunarodni režim plovidbe, održivo upravljanje vodnim resursima, preduzimati mjere za sprječavanje ili ograničavanje opasnosti, smanjenje i uklanjanje štetnih posljedica nastalih usljed poplava, leda, zagađenja sliva uključujući i štetne uticaje sa brodova i prekogranične uticaje. Stavljanje svih ovih aktivnosti u jedan pravni okvir izbjeće se mogući sporovi između država, a ako do njih i dodde već je regulisan način njihovog rješavanja što doprinosi razvoju kako bilateralnih tako i sveukupnih odnosa u regionu. Od velikog značaja što će se kroz ovaj Sporazum raditi na usklađivanju domaćih propisa sa propisima Europske unije, odnosno njihovoj harmonizaciji.⁷⁴

3.3.10. Jadranska povelja

U NATO-u pojavila se ideja o pokretanju novog mehanizma saradnje između tri nepozvane članice MAP-a (Membership Action Plan) iz jugoistočne Europe. Poslije su uslijedili sastanci šefova država Albanije, Hrvatske i Makedonije 12.2.2003. i ministara vanjskih poslova 7.3.2003., a potom su ministri vanjskih poslova SAD-a, Albanije, Hrvatske i Makedonije 2.5.2003. u Tirani potpisali Američko-jadransku povelju o saradnji u svrhu jačanja

⁷² Kapetanović, Latinović 2005; str. 92

⁷³ Kapetanović, Latinović 2005; str. 93

⁷⁴ Kapetanović, Latinović 2005; str. 94

bezbjednosti i stabilnosti kako bi se što prije ostvario zajednički cilj – uključenje u euroatlantske integracije. Predstavnički dom američkog Kongresa je usvojio Rezoluciju 24.6.2003. godine, kojom se pohvaljuje potpisivanje Povelje te traži od NATO-a da države potpisnice Povelje pozove u svoje članstvo. Od 26. do 28.9.2003. u Ohridu je održana Konferencija o provedbi Američko-jadranske povelje, tokom koje je održan sastanak ministara vanjskih poslova. Na tom sastanku ponovljena je važnost saradnje Albanije, Hrvatske i Makedonije u postupku približavanja NATO-u, osobito u međusobnoj saradnji na polju suzbijanja terorizma i prekograničnog kriminala, korupcije te trgovine drogom.⁷⁵

BiH i Jadranska povelja

Na ministarskom sastanku zemalja članica Jadranske povelje koji je održan 18.6.2004. godine u Skolju, predstavnici Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore i NATO-a po pozivu domaćina učestvovali u svojstvu promatrača. Na tom sastanku usvojena je Deklaracija ministara odbrane zemalja članica Jadranske povelje, kojom se potvrđuje i unapređuje saradnja između država u oblasti odbrane, jača međusobnu sigurnost u regiji, razmjenjuju međusobne ideje radi bolje i sigurnije budućnosti u cilju pridruženja punopravnom članstvu u NATO-u do 2007. godine i ističe zajednički napor u kontinuiranoj borbi protiv terorizma. Zemlje članice Jadranske povelje u Deklaraciji su dale punu podršku naporima Bosne i Hercegovine da u skoro postane punopravan član PFP-a (Partnerstvo za mir) kao prvom koraku ka punopravnom uključivanju u ovu ili slične inicijative čiji je cilj pristupanje NATO-u i drugim sigurnosnim i političkim asocijacijama.⁷⁶ Data je podrška očuvanju mira i upućen signal svim zemljama u regionu da nastave sa angažmanom u postizanju ciljeva u skladu sa Poveljom, od kojih je borba protiv terorizma trajni prioritet. Bosna i Hercegovina je dobila poziv za učešće na narednom sastanku zemalja članica Jadranske povelje. Najavljeno je pristupanje članstvu u Partnerstvo za mir i stim u vezi potrebno je odmah nakon pristupanja članstvu u Partnerstvo za mir uputiti zahtjev za ostvarenje punopravnog članstva u inicijativi – Jadranska povelja.

3.4. Regionalna saradnja

Regionalna saradnja osnovni je element europskih integracija od njihovog početka i prve integracije kroz Europsku zajednicu za ugljen i čelik do današnje Evropske unije. Funkcija diplomatije svake države je pored predstavljanja države i zaštite njenih interesa, takođe je i

⁷⁵ Kapetanović, Latinović 2005; str. 95

⁷⁶ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf>
(pristupljeno: 22.6.2020.)

unapređenje odnosa saradnje sa drugim državama⁷⁷. To se postiže različitim formama diplomatskog od kojih su najvažnija spoljnopolitičko djelovanje na bilateralnoj i multilateralnoj osnovi. Problemi u međunarodnim odnosima su zajednički problemi više država, nikad samo jedne države. Sve veći značaj u spoljnopolitičkom djelovanju dobijaju razne regionalne inicijative, forumi, konferencije i skupovi na kojima se rješavaju pitanja. Regionalna saradnja država se odvija kroz regionalne organizacije, regionalne konferencije, regionalne inicijative i druge forme multilateralnih i bilateralnih aktivnosti⁷⁸. Današnji najvažniji problemi država se rješavaju na multilateralnom nivou sa drugim državama. Međunarodna zajednica razne probleme nastoji riješiti kroz međunarodne organizacije i međunarodne konferencije. BiH je nakon rata došla u situaciju da svoje odnose uspostavlja sa susjednim državama, obnavlja i razvija najvećim dijelom bilateralnim putem ali i na multilateralnoj osnovi. Gdje upravo ovdje dolazimo do ključnog objašnjenja i razumjevanja regionalne saradnje a to je upravo pojam regiona. Pod regionalnom saradnjom BiH podrazumijevamo aktivnosti, oblike i modalitete institucionalne saradnje i odnosa državnih institucija BiH, nedržavnih subjekata i civilnog društva sa drugim državama u svom okruženju i regionu. U međunarodnim odnosima danas djeluju različite vrste zemalja: na jednoj strani su velike sile, koje o svemu posjeduju globalnu strategiju i politiku, zemlje u razvoju, zemlje u tranziciji i male zemlje. BiH spada u zemlje u tranziciji i male zemlje s obzirom na svoje geoekonomske političke kapacitete i položaj. BiH je zemlja koja nema ambiciju da igra globalnu ulogu u kreiranju političkih procesa koje pruža regionalna saradnja sa zemljama u bližem i širem susjedstvu, u tom pogledu BiH predstavlja specifičnost u međunarodnim odnosima. U Dejtonskom mirovnom sporazumu u Aneksu 1-B kao sastavni dio mirovnog rješenja već je ugrađen Sporazum o regionalnoj stabilizaciji čiji su potpisnici BiH, SiCG i RH što je njihova međunarodna ugovorna obaveza. Tu se jasno govori da tvorci mirovnog rješenja i dejtonskog sporazuma jasno prepoznali važnost regionalne stabilnosti i saradnje za opstanak i stabilnost svake države i regiona kao cjeline.⁷⁹ Definisana stabilizacija se odnosi na saradnju navedenih država u oblasti kontrole naoružanja, mjera za izgradnju povjerenja i bezbjednosti, smanjenje obima oružanih odbrambenih snaga ali i drugih pitanja kao što su pitanja granica prava povratka izbjeglica. Regionalna saradnja BiH sa susjednim i drugim državama u neposrednom okruženju ima jednu dodatnu osobenost, saradnja među državama je najdirektnije povezana sa egzistencijalnim problemima više stotina hiljada ljudi koji su zbog novih granica i proteklih ratnih dešavanja prinuđeni rješavati mnoga praktična

⁷⁷<http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5744&langTag=bs-BA> (pristupljeno: 22.6.2020.)

⁷⁸<https://bih.iom.int/bs/regionalna-saradnja> (pristupljeno: 22.6.2020.)

⁷⁹https://propisi.ks.gov.ba/sites/propisi.ks.gov.ba/files/opci_okvirni_sporazum_za_mir_u_bosni_i_hercegovini.pdf (pristupljeno: 22.6.2020.)

životna pitanja od državljanstva, mjesta prebivališta itd. Regionalna saradnja postaje svakodnevnim praktičnim nastojanjem država da rješavaju najvažnija pitanja od vitalnog značaja za ljude i njihove potrebe. Iskustvo Europske unije pokazuje da su zahvaljujući regionalnoj dimenziji saradnje poslije Drugog svjetskog rata prevaziđeni mnogi rizici nestabilnosti među državama koji su godinama postojali u prošlosti. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju izričito od svake zemlje koja želi steći članstvo u EU zahtjeva da razvija regionalnu saradnju sa zemljama u svom neposrednom susjedstvu.⁸⁰ Tim sporazumom država kandidat se obavezuje da će unapređivati regionalnu saradnju radi izgradnje mira i stabilnosti dok će u EU svojim programima tehničke pomoći pružati podršku državama u projektima opsega međusobne saradnje među državama određenog regiona preporučuje se potpisivanje dvostranih sporazuma o regionalnoj saradnji kao i slučaju BiH i ostalih država i regije. U tom smislu regionalna saradnja među ovim državama neće prestati ulaskom BiH u EU, samo će ona tada dobiti novi sadržaj, modalitet i pravni okvir.

3.5. Zapadni Balkan

Zapadni Balkan više politički pojam nastao posljednjih godina u procesu europeizacije ovog prostora s ciljem uvođenja europskih standarda u zemljama ovog područja. Prostor Balkana je bio kroz historiju nemirna regija, ponekad neopravdano donosilo negativne političke ocjene, to je prostor koji je bio most između Istoka i Zapada, Europe, Azije i Afrike preko koga su se vodili trgovački, saobraćajni ali i putevi ratnih pohoda, kriminala, trgovine oružjem, ljudima. Prostor susreta najvažnijih svjetskih religija koje su izgradile modernu Europu i dale joj današnji duhovni okvir. Zapadni Balkan obuhvata pet država: Hrvatska, BiH, Srbija, Crna Gora, Makedonija i Albanija⁸¹.

3.5.1. Proces saradnje zemalja Jugoistočne Europe (PSJIE)

Konferencija o stabilnosti, bezbjednosti i saradnji zemalja jugoistočne Europe, kasnije nazvana Proces saradnje u jugoistočnoj Europi. Proces saradnje u jugoistočnoj Europi je okvir za regionalnu saradnju koji je pokrenut 1996 godine u Sofiji. Članice procesa su 11 država: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Makedonija, Moldavija, Rumunjska, Srbija i Turska. Osnovni ciljevi procesa saradnje u jugoistočnoj Europi su jačanje sigurnosne i političke saradnje, jačanje gospodarskih odnosa te saradnje na

⁸⁰ <http://civilnodrustvo.ba/media/45447/bosna-i-hercegovina-od-regionalnih-integracija-do-evropske-unije.pdf> (pristupljeno: 22.6.2020.)

⁸¹ <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/168/zapadni-balkan> (pristupljeno: 22.6.2020.)

područku demokratije, pravosuđa i borbe protiv ilegalnih aktivnosti. Namjera procesa je podržati približavanje država članica europskim i euro-atlantskim strukturama jačanjem susjedskih odnosa te preobrazbom regije u područje mira i sigurnosti. Aktivnostima u sklopu procesa koordinira država predsjedateljica koja predstavlja proces na međunarodnim sastancima i domaćin je godišnjem sastanku šefova država i vlada. Sve članice procesa su i članice Vijeća za regionalnu saradnju i njegovog Upravljačkog odbora. Bosna i Hercegovina članicom je procesa saradnje u jugoistočnoj Europi od 200. godine.⁸²

3.5.2. *Pakt za stabilnost u Jugoistočnoj Europi*

Na inicijativu Europske unije, 10.6.1999. godine u Kelnu je usvojen osnivački dokument Pakta o stabilnosti za jugoistočnu Europu, kojim je više od 40 zemalja i međunarodnih organizacija preuzelo obvezu pružanja podrške zemljama regije u njihovim naporima da unaprijede mir, demokratiju, poštovanje ljudskih prava i gospodarski prosperitet. Strateški cilj Pakta bio je približavanje država jugoistočne Europe euro-atlantskim strukturama i jačanje regionalne saradnje⁸³. U organizacijskom smislu, Pakt o stabilnosti oslanjao se na specijalnog koordinatora kojega je imenovala Europska unija nakon savjetovanja sa sudionicima Pakta, a potvrđivao ga je predsjedatelj OESS-a. Pakt za stabilnost u jugoistočnoj Europi (PZSJIE) predstavljao treću generaciju raznih pokušaja da se putem specifičnih regionalnih inicijativa i foruma podstakne saradnja na Balkanu i otvori put za integrisanje ovog dosta nestabilnog regiona u Europi. U prvu generaciju ušle bi inicijative nastale uoči raspada Istčnog bloka, poput Centralnoeuropske inicijative ili Crnomorske ekonomske saradnje. U drugu generaciju mogu se svrstati pokušaji povezani sa raspadom SFRJ, odnosno rješavanjem krize na prostoru prethodne Jugoslavije: Proces saradnje u jugoistočnoj Europi pokrenut u Sofiji 1996, Rojomonski proces, koji je pokrenula EU, i SECI, inicijativa koje su podstakle SAD. Ovi pokušaji su pružali samo ograničene prijedloge i parcijalna rješenja, koja nisu uspjela da ozbiljnije utiču na političku i ekonomsku situaciju u regionu, niti spriječe izbijanje novih kriza. Zanimljivosti PZSJIE leži u tome što je jedna od rijetkih inicijativa u jugoistočnoj Europi koja se nakon razvoja samoukinula. Ukidanje PZSJIE je bilo praćeno paralelnim stvaranjem druge regionalne inicijative, Savjeta za regionalnu saradnju (SRS), što je takođe bila rijetka pojava. Sjedište tajništva Pakta o stabilnosti bilo je Bruxellesu, Belgija. Pakt o stabilnosti je 2008. godine prerastao Vijeće za regionalnu saradnju (RCC).

⁸² <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=6009&langTag=bs-BA> (pristupljeno : 23. 6.2020.)

⁸³ <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5966&langTag=bs-BA> (pristupljeno : 23. 6.2020.)

3.6. Savet za regionalnu saradnju

3.6.1. *Proces formiranja Savjeta za regionalnu saradnju (SRS)*

Promjena situacija u jugoistočnoj Europi i napredak svih zemalja regiona na putu ka Europskoj uniji i euroatlantskim integracijama nametnuli su potrebu da se promjeni koncept regionalne saradnje u pravcu aktivnije uloge i veće odgovornosti samih zemalja regiona. Međunarodni donatori izrazili su spremnost da se i dalje angažuju u regionu, ali uz pretpostavku aktivnijeg odnosa zemalja regiona kad su u pitanju programski, kadrovski, finansijski i drugi aspekti regionalne saradnje. Osnovne poruke su da buduća regionalna saradnja podrazumijeva aktivno učešće kako zemalja jugoistočne Europe, tako i EU, još veći stepen usmjerenosti u pravcu integracije u EU; jasnu i punu političku volju zemalja regiona da sarađuju u prioritetnim oblastima i nastavak podrške regionu. U Beogradu je odlučeno da se formira novo tijelo, Savjet za regionalnu saradnju koji bi operativno nastavio aktivnosti Pakta usmjerene prije svega na proces integracije u EU i bio tijesno povezan sa PSJIE. Savjet za regionalnu saradnju (SRS) bi obuhvatio zemlje regiona, EU i međunarodnu zajednicu. Dogovoreno je da se djelatnost Savjeta za regionalnu saradnju fokusira na šest prioretnih oblasti koje su od zajedničkog interesa za cijeli region: ekonomski i socijalni razvoj; infrastruktura i energetika; pravosuđe i unutrašnji poslovi; bezbjednost; jačanje ljudskog potencijala i parlamentarna saradnja kao krovna tema uključena je u sve oblasti. Na Samitu PSJIE u Zagrebu 11. maja 2007. godine potvrđen je Statut Savjeta za regionalnu saradnju, odlučeno da sjedište njegovog sekretarijata bude u Sarajevu. Sporazum o sjedištu Sekretarijata SRS sa BiH potpisan je u Plovdivu 14. septembra 2007. godine. Dvogodišnji proces transformacije Pakta za stabilnost u jugoistočnoj Europi u Savjet za regionalnu saradnju zvanično je završen posljednjim sastankom Regionalnog stola PZSJIE i ina regularnim sastankom SRS 27. februara 2008. godine u Sofiji.⁸⁴

3.6.2. *Misija i ciljevi Savjeta za regionalnu saradnju*

Ključna uloga Savjeta je da podstiče i koordinira razvojne projekte koji će ubrzati reforme u zemljama regiona i njihovu integraciju europske i euroatlantske strukture, kao i da stvara političko okruženje i podršku u regionu i široj međunarodnoj zajednici da se to ostvari. Ciljevi SRS du da doprinosi jačanju stabilnosti i dijaloga u regionu; da operativno povezuje interese

⁸⁴Materijali sa posljednjeg sastanka Pakta, kao i sa prethodnih sastanaka dostupni na: <http://www.stabilitypact.org/rt/>

regiona i EU kroz razvojne projekte u okviru višekorisničke komponente IPA; da koordinira međunarodnu političku, tehničku i finansijsku podršku; da bude regionalni forum za dijalog između različitih zemalja, međunarodnih organizacija i drugih partnera. Savjet, odnosno njegov sekretarijat ima značajnu ulogu u usmjeravanju, koordinaciji, informisanju, kao i razvijanju veza sa međunarodnim partnerima oko 50 regionalnih inicijativa i radnih grupa koje se bave različitim oblastima i problemima saradnje.⁸⁵ Savjet djeluje i kao inicijator i pomagač u uspostavljanju novih inicijativa za koje je region zainteresovan. Zanimljivo da je broj inicijativa i radnih grupa porastao u odnosu na broj koji je ostavio Pakt za stabilnost u jugoistočnoj Europi, mogli bi protumačiti kao izraz zrelosti regiona da formuliše svoje potrebe i teme u procesu europskih integracija i izraz svijesti da se problemi mogu efikasnije riješiti zajedničkim radom i razmjenom znanja i iskustava. Rad SRS politički usmjerava Proces saradnje u jugoistočnoj Europi, njegovi ciljevi, način rada i prioritetne oblasti djelovanja definisani su Statutom i periodičnim programskim dokumentima.

3.7. Regionalne inicijative Europske unije na Balkanu

Europska unija 1996.godine formuliše tzv. "regionalni pristup" prema dijelu Balkana na kojem se nalaze države nastale na prostoru bivše Jugoslavije. Savjet i Komisija su tokom 1996. godine u nekoliko svojih dokumenata precizirali da je osnovna karakteristika regionalnog pristupa unapređivanje međusobne saradnje svih zemalja i da se to smatra preduslovom regulisanja pojedinačnih bilateralnih odnosa EU sa svakom od njih. Još prije potpisivanja Mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu bilo je očigledno da će prilikom sklapanja budućih ugovora sa SRJ, Hrvatskom i BiH, Unija insistirati na tome da ovi partneri ispune čitav niz političkih zahtjeva, još od 1995. godine pominju se poštovanje ljudskih prava, prava manjina, prava na povrata izbjeglica i raseljenih lica, razvoj demokratskih institucija, političke i ekonomske reforme, spremnost za uspostavljanje regionalne saradnje, poštovanje mirovnog sporazuma a što se tiče SRJ i davanje značajnog stepena autonomije za Kosovo. Savjet je svoje stavove po ovom pitanju precizirao u novim zaključcima. Vladi SRJ su pridodati sljedeći politički zahtjevi, od čojeg napretka je zavisio i razvoj saradnje sa EU: međusobno priznanje svih država nastalih na prostoru bivše Jugoslavije, saradnja sa Međunarodnim tribunalom za ratne zločine i konstruktivan pristup sporazumu sa ostalim republikama bivše SFRJ u pogledu sukcesije.⁸⁶

⁸⁵ <http://www.epus.rs/sr/publikacije/knjige/10-reg-inic-balkan.pdf>, (pristupljeno: 23.6.2020.)

⁸⁶ Lopandić, Kronja 2010; 224.

3.7.1. Regionalni pristup EU Jugoistočnoj EU iz 1996

Logika regionalnog pristupa EU prema državama jugoistočne Europe nije se razlikovalo puno od politike koju Unija vodi prema ostalim državama i grupacijama sa kojima razvija međusobne odnose. Kao politički i ekonomski dominantan partner EU, uređuje svoje odnose sa grupama manjih zemalja koje pripadaju određenom (sub)regionu. U takvim situacijama EU teži da pospješi međusobnu saradnju partnera unutar regiona onda kada to koincidira sa njenim strateškim interesima. Prema Ugovoru EU, o svojim odnosima sa trećim državama EU teži da doprinese učvršćivanju demokratije i vladavine prava, što podrazumijeva različite oblike političkog uslovljavanja. Jedinstven pristup EU prema jugoistoku Europe ima još jedan, najvažniji uzrok, radi se o tome da je na ovim prostorima, prvi put poslije 1945. godine, vođen rat na europskom tlu. Opredjeljenje EU da u cilju očuvanja bezbednosti i stabilnosti cjelokupnog kontinenta, državama sa prostora na kojem je rat vođen pokuša da nametne sličan program onom poslijeratnom razvoju razorene i podjeljene Europe, koji je učinio da ona krene putem integracije (strane vojne snage, međunarodni protektorat, demokratizacija, Maršalov plan, postepeno unapređivanje međusobne saradnje). Više dokumenata i političkih izjava navedeni su sljedeći prioritetni ciljevi EU na ovom području: (1) potpuna realizacija mirovnog procesa, pod čime se podrazumijevaju i saradnja sa Haškim tribunalom, efektivno međusobno priznanje i otklanjanje prepreka za povratak izbjeglica i raseljenih lica; (2) unapređivanje i razvoj vladavine prava i demokratije, posebno na planu funkcionisanja državnog aparata, javne uprave i civilnog društva; (3) pokretanje ekonomskih aktivnosti, koje između ostalog, zahtijevaju ulaganja u infrastrukturu i preorijentaciju iz vojne u civilnu, tržišnu ekonomiju. Prema ocjeni EU, stanje u svakoj od ovih država je takvo da nikakve mjere koje bi bile preduzete na nacionalnom nivou ne bi bile dovoljne da se ostvare pomenuti politički i ekonomski ciljevi. Pored jačanja stabilnosti regiona, koja predstavlja osnovni dugoročni strateški interes EU, sigurno je da oblikovanje regionalnog pristupa prema jugoistoku Europe uslovljavaju i ekonomski interesi Unije. Između ostalog ogledaju u razvoju infrastrukture regiona, ujednačavaju carinskih i drugih propisa i stvaranju uslova za profitabilnu ekonomsku saradnju.

Proces stabilizacije i pridruživanja EU predstavlja osnovnu komponentu regionalne politike Unije prema Zapadnom Balkanu koju čine i neke druge aktivnosti. Specifičniji regionalni pristup nekim zemljama jugoistočne Europe razvijao se tek nakon zaključenja Dejtonskog mirovnog sporazuma o BiH. Naglašeno je da su pet balkanskih zemalja „potencijalni kandidati za članstvo u Europskoj uniji“. Za članstvo u EU bi bilo potrebno ispuniti opšte uslove,

predviđene za zemlje kandidate iz centralne i istočne Europe kao i specifične uslove za balkanske zemlje.⁸⁷

3.5. Regionalni projekti u kojima aktivno učestvuje Europska unija

Možemo reći da ima značajan broj projekata u kojima aktivno učestvuje Europska unija na različite načine. Možemo reći da vodeća uloga EU u Paktu za stabilnost jugoistočnoj Europi, procesu transformacije i u novom Savjetu za regionalnu saradnju, dok u Procesu saradnje u jugoistočnoj Europi EU, predstavnici njenih institucija, učestvuju kao specijalni gosti na samitima ili ministarskim sastancima. Kao okvir za pregled značajnijih regionalnih projekata i inicijativa u kojima EU učestvuje, poslužio je već pomenuti dokument Europske komisije posebno aneks 1 koji sadrži Deklaraciju o Zapadnom Balkanu, sastavni dio zaključaka Europskog savjeta.

3.5.1. Europa – Humanitarna pomoć i civilna zaštita

Europska unija pomaže žrtvama katastrofa uzrokovanih ljudskim djelovanjem i prirodnih katastrofa u cijelom svijetu⁸⁸. EU i njegove države članice zajedno su najveći svjetski donator humanitarne pomoći. Ugovorom iz Lisabona osigurana je pravna osnova za humanitarnu pomoć. Svrha je pomagati ljudima u nevolji bez obzira na njihovu nacionalnost, vjeru, spol ili etničko porijeklo. EU želi očuvati vodeću ulogu pri osiguravanju pomoći žrtvama katastrofa. Europska unija je uspostavila jači i učinkovitiji europski mehanizam poduzimanja mjera u slučaju katastrofa. Humanitarna pomoć i civilna zaštita sada su združene u jednu organizaciju te stoga učinkovitije. Mehanizam EU-a za civilnu zaštitu i humanitarna pomoć EU djeluju zajedno kako bi se odgovorilo na potrebe koje su posljedica sukoba ili katastrofa.

Humanitarna pomoć

EU djeluje na svim velikim kriznim područjima, te u zemljama kojima vlada nestabilnost nakon sukoba. Pridonosi spašavanju života, smanjenju patnje zaštiti i sigurnosti i dostojanstva pogođenog stanovništva. EU pruža humanitarnu pomoć od 1992. u više od 140 zemalja, EU pomaže u podizanju razine svijesti u pogledu „zaboravljenih kriza“, koje su često dugotrajne i više nisu u središtu medijske pozornosti i pozornosti međunarodne zajednice. Humanitarnu pomoć EU-a nadležan je Odjel za humanitarnu pomoć i civilnu zaštitu Europske komisije.

⁸⁷ Lopandić, Kronja 2010; 227

⁸⁸ https://europa.eu/european-union/topics/humanitarian-aid-civil-protection_hr

Humanitarna pomoć usmjerava se preko više od 200 partnerskih organizacija i agencija koje djeluju na terenu, uključujući: nevladine organizacije (NVO), međunarodne organizacije, društva Crvenog križa, agencije UN-a. Pomoć se pruža nepristrano, bez obzira na rasu, etničku skupinu, vjeru, spol, dob, nacionalnost ili političko opredjeljenje.

Regionalne organizacije sve više se bave raznim humanitarnim pitanjima i međunarodne organizacije su nade da mogu pomoći da dijele posao koji su uključeni u reagiranju na katastrofe, posredovanja sukoba i poduzimanje operacije očuvanja mira.

Civilna zaštita

Europska komisija ima ključnu ulogu pri koordinaciji mjera u kriznim situacijama u Europi i svijetu, što joj je omogućeno mehanizmom EU-a za civilnu zaštitu, koordinacijski centar za odgovor na hitne situacije neprestano prati postjeće i potencijalne krize. U centru koordinira komunikacija između pogođene zemlje, stručnjaka na terenu i zemalja sudionica u mehanizmu EU-a za civilnu zaštitu. U mehanizam su trenutno uključeni: svih 29 država članica EU-a, Island, Crna Gora i Norveška. Pomoć koja se nudi zemljama sudionice se prolagođavaju potrebama.

3.5.2. *Inicijativa tri mora*

Inicijativa tri mora je neformalna politička platforma inicijativa zemalja istočne i srednje Europe (država članica EU) na potezu Baltik-Jadran-Crno more. Inicijativa triju mora (Baltičko, Jadransko i Crno more) pokrenula je, izvorno Inicijativu Jadran-Baltik, predsjednica Republike Hrvatske 2015. godine⁸⁹. Inicijativa tri mora izvorno je zamišljena kao geopolitički savez država članica NATO-a i EU-a iz „Nove Europe“, kao poveznica Baltičkog i Jadranskog mora, od Estonije do Hrvatske. Današnji smisao Inicijative zadržavanje utjecaja Rusije i izvlačenje država smještenih između NATO-a odnosno EU-a i Rusije iz sfere ruskoga utjecaja. Ovaj europski prostor je jedinstvena kulturološka pa možemo reći i prirodna cjelina i najveća žrtva prošlostoljetnih sukoba, koji je i nakon završetka Drugoga svjetskog rata ostao zarobljen u pandžama komunizma. Borba je za prvenstvo u energetsom poslovanju, a ponajprije izgradnja velikih plinovoda koji se iz Rusije pružaju prema Europi pokretači su preustroja međunarodnog poretka, u kojem u zadnja dva stoljeća jedino nacionalni interesi pokazuju svoju žilavost. U pitanjima i izazovima opskrbe energijom čini se da postoji jasna geopolitička i geoekonomska inicijativa za postupno isključivanje Rusije i promjena orijentacije prema SAD-u. Inicijativa je objavila dva velika infrastrukturna projekta kao svoje glavne ciljeve. Prvi je autocesta u smjeru sjever-jug, nazvana Via Carpathia, kao koridor između dviju važni luka: Klaipede u Litvi i Soluna u Grčkoj. Drugi projekat je planirani plinovod, koji bi povezivao dva buduća skladišta ukapljenog prirodnog plina (UPP), jednoga u Poljskoj i drugoga na otoku Krku. Kad je u pitanju drugi spomenuti projekt, plinovod između Jadranskog i Baltičkog mora, posjet američkoga predsjednika Trumpa drugom sastanku na vrhu Inicijative, održanom u srpnju 2017. godine u Varšavi, osim geopolitičkog značenja, davanjem nedvosmislene potpore Inicijativi i članicama, imao je i geoekonomske aspekte, koji su bili jasno vidljivi u davanju važnosti diversifikaciji dobavljača i dobavnih ruta energije državama Inicijative. Trump je u Varšavi promovirao izvoz prirodnog plina i ugljena iz SAD- jer je SAD zbog frakiranja, koje se obavlja ponajviše u savezним državama Texasu i Pennsylvaniji postao izvoznik plina. Izgradnja prometne infrastrukture te LNG terminala za ukapljeni plin, kojim bi se opskrbljivale srednjoeuropske zemlje dobar je politički smjer, koji može jamčiti stabilnost Europske unije. Osim država Inicijative, Ukrajina zbog svoje teške industrije i ovisnosti o uvozu energije, treba uvoziti ugljen, kojega SAD ima i viška te koji se u Ukrajini može uvoziti prvenstveno kroz luku Odesa. Zbog spomenutih geoekonomskih i geopolitičkih interesa SAD-a u srednjoj i istočnoj

⁸⁹Hrvatski geografski glasnik 80/1, 99-124 (2018)

Europi blokiranje početka izgradnje plinovoda Sjeverni tok 2 ostaje primarni cilj SAD-a čije napore podupire njegov glavni saveznik Poljska, uz istodobnu izgradnju terminala za ukapljeni prirodni plin na Krku te gradnju spojnice među plinovodima između država regije. Plinovod Sjeverni tok 2 prilično bi umanjio geoekonomsko značenje Poljske jer se njezin teritorij ne bi mogao koristiti za djelomičnu blokadu dopreme plina iz Rusije u Njemačku. Njemačka i Austrija osudile nove američke sankcije Rusiji, opisujući ih kao nezakonitu prijetnju energetskej sigurnosti EU-a. Plinovod Sjeverni tok 2 također bi smanjio tranzitnu važnost i prihode od tranzita Ukrajini, čija sadašnja vlada saveznik SAD-a. Usprkos prema različitostima i razlikama u stavovima prema Rusiji države Inicijative imaju određene zajedničke interese, kao što su snažno oslanjanje na NATO kao zaštitinika, odlučnost u smanjenju ovisnosti o ruskom plinu, razvoj novih tranzitnih koridora i plinovoda te zajedničko djelovanje kao brana obnovljenoj njemačko-francuskoj viziji Europe, koja uključuje jaču integraciju fiskalnih i političkih aspekata EU-a. Ciljevi Inicijative Jadran-Baltik i Crno more jeste jačanje regionalne političke, ekonomske, infrastrukturne, energetske, sigurnosne saradnje.⁹⁰ Izgradnjom LNG terminala na Krku, koji će spojiti s već izgrađenim terminalom u Poljskoj, stvorit će se alternativa plinskoj osovini Moskva-Berlin na opskrbu prirodnim plinom. Izgradnja LNG terminala dovela bi do viverzifikacije opskrbe energentima predstavlja alternativu navedenom rusko-njemačkom monopolu. Inicijativa triju mora prerasja je u geopolitičku i geoekonomsku grupaciju primarno postkomunističkih država, članica NATO-a i EU-a. Države članice Inicijative imaju određene zajedničke interese, kao što su snažno oslanjanje na NATO kao zaštitinika (de facto američki „sigurnosni kišobran“), odlučnost u smanjenju ovisnosti o ruskom plinu, razvoj novih tranzitnih koridora i plinovoda te zajedničko djelovanje kao brana obnovljenoj njemačko-francuskoj viziji Europe, koja uključuje jaču integraciju fiskalnih i političkih aspekata EU-a.

3.5.3. *Međunarodni pokret*

Međunarodni Pokret Crvenog križa/krsta je najveća i najstarija svjetska humanitarna organizacija, prisutna sa svojim aktivnostima u skoro svim zemljama svijeta⁹¹. Pokret čine tri dijela: nacionalna društva, Međunarodni odbor Crvenog križa, Međunarodna federacija i tri tijela: Međunarodna konferencija, Vijeće izaslanika i Stalna komisija.

⁹⁰ <https://novenews.net/hr/drustvo/obavjestajne-igre-oko-inicijative-tri-mora-468> (pristupljeno: 23.6.2020.)

⁹¹ <https://www.hck.hr/tko-smo/medjunarodni-pokret/105> (pristupljeno: 23.6.2020.)

Švicarac Jean-Henry Dunant je utemeljitelj Međunarodnog pokreta Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca⁹². 1859. godine u Italiji vodila se posljerna bitka za neovisnost poslije koje su austrijanci potjerani sa sjevera Italije, tada mladi Dunant zatekao se u blizini bojnog polja. Kada je shvatio da ne može sam pomoći, počeo je tražiti dobrovoljce, uspio je sakupiti volontere koje su mu pomogli u zbrinjavanju ranjenika. Uz njihovu pomoć organizirao pomoć ranjenicima u obližnjim crkvama i kućama, bez obzira kojoj su strani u sukobu pripadali ponavljajući kako su svi ljudi braća, Dunant je događaj opisao u knjizi pod nazivom „Sjećanje na Solferino“, objavljenoj 1862. godine. U knjizi je istaknuo: potrebu osnivanja društava za pomoć koja bi u vrijeme mira obrazovala dobrovoljce za pomoć vojnim sanitetskim službama u ratu; zaštitu ranjenika bez obzira kojoj strani u sukobu pripadaju; te sklapanje međunarodnih ugovora kojima bi se regulirao rad sanitetskog osoblja i društava za pružanje pomoći kao i poštivanje njihove neutralnosti. Dana 8.5. obilježava se Svjetski dan Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca u znak počasti Henryju Dunantu, utemeljitelju Međunarodnog pokreta Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca. Rad Pokreta se temelji na sedam principa: humanost, nepristranost, neutralnost, neovisnost, dragovoljnost, jedinstvo i univerzalnost. Statut Međunarodnog pokreta je usvojen 1986. godine, kada je prihvaćen i naziv – Međunarodni pokret Crvenog križa i Crvenog polumjeseca. U junu 2006. godine na snagu su stupile izmjene i dopune Statuta. Pokret Crvenog križ je prepoznatljiv po svojim simbolima. Postoje četiri simbola, od kojih su samo tri u potrebi: Crveni križ/krst, Crveni polumjesec i Crveni kristal. Crveni križ prisutan u svakom ratnom sukobu pokušavajući da humanizira ratove i zaštititi one kojima je zaštita potrebna. U međuvremenu su potpisane četiri Ženevske konvencije i dodatni Protokoli. Sedam principa su osnova rada, iste principe slijede svi dijelovi Pokreta Crvenog križa. Ovi principi su prihvaćeni na 20. međunarodnoj konferenciji u Ženevi 1965. godine.

- Humanost: Služimo ljude, ne sistem
Pokret počiva na želji da se svim ljudskim bićima bez razlike pruži pomoć. Stoga, naš rad ima za cilj očuvanje ljudskog života, zdravlja i dostojanstva.
- Nepristranost: tu smo za sve, bez razlike
Sva ljudska bića u stanju potrebe mogu računati na pomoć Crvenog križa. Mi ne pravimo razlike primalaca pomoći na osnovu vjere, rase, nacije, klasne, političke ili bilo koje pripadnosti.

⁹²<http://ckks.ba/istorijat-pokreta-crvenog-kriza/> (pristupljeno: 23.6.2020.)

- **Neutralnost:** Podržavamo sve inicijative ali se nikad ne opredjeljujemo za strane
Crveni križ se nikad ne opredjeljuje za strane u sukobima ili kada je riječ o političkim, religijskim, rasnim ili ideološkim pitanjima. Jedino na ovakav način možemo pomoći najugroženijima i u najtežim okolnostima.
- **Nezavisnost:** Odgovaramo na potrebe ljudi, a ne vladajućih struktura
Mi kreiramo svoja pravila i sami donosimo svoje odluke. Odani smo svojim principima i nećemo propustiti pod pritiskom ili se povesti uticajem sa strane.
- **Dobrovoljnost:** Pokreće nas želja za dobročinstvom a ne želja za zaradom
Naši članovi nisu motivisani da kroz Crveni križ steknu novac ili ostvare neku ličnu dobrobit. Ne povodimo se za profitom u aktivnostima koje provodimo.
- **Jedinstvo:** Mnogo različitih dijelova ali jedan zajednički cilj
U jednoj državi može postojati samo jedna organizacija Crvenog križa/krsta bez obzira kako ona bila unutar sebe organizaciono i hijerarhijski uređena.
- **Univerzalnost:** Poštujemo nacije ali ne poznajemo granice
Sva nacionalna društva unutar Pokreta Crvenog križa su jednaka. Dijelimo jednaka prava i odgovornost da pomažemo drugima i da tražimo pomoć.

Pokret crvenog križa/krsta je prepoznatljiv po svojim simbolima. Postoje četiri simbola, od kojih su samo tri u upotrebi: Crveni križ/krst, Crveni polumjesec i Crveni kristal. Crveni lav i sunce se više ne koristi.

- **Crveni križ/krst**
Crveni krst na bijeloj pozadini je simbol zaštite proglašen 1864 godine na ženevskoj konvenciji. Simol je sačinjen od pet crvenih kvadrata koji zajedno čine formu križa.(Slika 1) Od 186 nacionalnih udruženja, 152 kao simbol organizacije koriste Crveni križ. Obrnute boje zastave Crvenog krsta se mogu vidjeti na zastavi Švicarske.

Slika broj 1 simbol Crvenog krsta/križa

- Crveni polumjesec

Simbol koji koriste zemlje sa muslimanskom većinom je Crveni polumjesec. Prvi put se počeo koristiti za vrijeme tursko-ruskog između 1876-1878 godine. Međunarodna organizacija Crvenog krsta je 1878 godine prihvatila korištenje drugih simbola, a simbol Crvenog polumjeseca je članom 19 Ženevske konvencije 1926 godine i zvanično priznat. (Slika 2)

Slika broj 2 simbol Crvenog polumjeseca

- Crveni kristal

Znak Pokreta koji je na snagu stupio 14 januara 2007 godine kao rezultat III Dopunskog protokola Ženevskih konvencija. (Slika 3) Ovim znakom se izbjegava proliferacija mogućih znakova različitih nacionalnih društava i dodatno naglašava neutralnost Pokreta.

Slika broj 3 Znak pokreta

Međunarodna federacija društava Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca

Međunarodna federacija društava Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca sastavnica je Pokreta i međunarodni je savez nacionalnih društava priznatih od Međunarodnog odbora Crvenog križa/krsta⁹³. Međunarodna federacija utemeljena je 1919. godine pod imenom Liga

⁹³<http://www2.hck.hr/hr/kategorija/izbornik-medunarodni-pokret-medunarodna-federacija-104> (pristupljeno: 23.6.2020.)

društava Crvenog križa/krsta i to je ime nosila do 1991. godine, sjedište je u Ženevi. Međunarodna federacija temeljem svog Ustava ima tri tijela: Glavnu skupštinu, Upravni odbor, Finansijsko povjerenstvo i tri pojedinačne funkcije – predsjednika, potpredsjednika i glavnog tajnika. Misija Međunarodne federacije je poboljšati život ugroženih mobilizacijom snage humanosti. Rad Međunarodne federacije usmjeren je na četiri osnovna područja djelovanja:

- Promocija temeljnih načela Pokreta i humanitarnih vrijednosti;
- Odgovor na katastrofe;
- Priprema za djelovanje u katastrofama te
- Pomoć u zaštiti zdravlja i socijalnoj skrbi.

Međunarodni odbor Crvenog križa/krsta

Međunarodni odbor Crvenog križa/krsta jedna je od sastavnica Međunarodnog pokreta Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca, neutralna i neovisna organizacija čija je isključivo humanitarna misija zaštititi život i dostojanstvo žrtava rata i unutarnjeg nasilja te im osigurati pomoć. Međunarodni odbor Crvenog križa/krsta usmjerava i koordinira međunarodne akcije pomoći koje Pokret vodi u situacijama sukoba. Nastoji spriječiti patnju promicanjem i jačanjem međunarodnog humanitarnog prava i univerzalnih humanitarnih načela. Osnovan je 1863. godine, utemeljitelj je Međunarodnog pokreta i jedna od njegovih sastavnica. Djeluje u interesu ljudi koji su zbog sukoba ostali bez zaštite: ranjenika, ratnih zarobljenika i civila koji su protjerani iz svojih domova ili žive pod okupacijom. Uloga Međunarodnog odbora određena je njegovim Statutom i Statutom pokreta.

Nacionalna društva Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca

Nacionalna društva Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca, uz Međunarodni odbor Crvenog križa/krsta i Međunarodnu federaciju društava Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca, sastavnica su Međunarodnog pokreta Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca. Nacionalna društva⁹⁴ su aktivna na području humanitarnog djelovanja, provode zdravstvene i socijalne programe i pružaju pomoć u slučaju katastrofa. U slučaju oružanog

⁹⁴<http://www2.hck.hr/hr/kategorija/izbornik-medunarodni-pokret-nacionalna-drustva-106> (pristupljeno: 23.6.2020.)

sukoba i nasilja, nacionalna društva pružaju pomoć osobama u potrebi. Nacionalna društva se u svom djelovanju usredotočavaju na četiri glavna područja:⁹⁵

- Promicanjem temeljnih načela Pokreta i humanih vrednota;
- Odgovor na katastrofe;
- Pripremu za djelovanje u katastrofama i
- Zdravlje i skrb u zajednici.

⁹⁵ <https://www.hck.hr/tko-smo/medjunarodni-pokret/105> (pristupljeno: 23.6.2020.)

ZAKLJUČAK

U toku cijelog istraživanja o uticaju regionalnih organizacija zaštiti i spašavanju na području Balkana, sve važnije ljudske djelatnosti imaju svoju međunarodnu komponentu i ne mogu se uspješno razvijati ukoliko nema međunarodne saradnje. Međunarodne organizacije u toku svog razvoja da se osposobe i u najvećoj mogućoj mjeri ispunjavaju sve funkcije, da se proučavaju opšta obilježja organizacija i stvori pregledan sistem. Regionalna saradnja država je jedno od najvažnijih pitanja savremenih međunarodnih procesa, povezivanje između država i zemalja na regionalnoj osnovi obezbjeđuje najbolje mogućnosti za ostvarivanje razvojnih ciljeva kako pojedinačnim zemljama tako i u regionu u cjelini. Regionalna saradnja i razvijanje međuosobnih odnosa kroz regionalnu saradnju dio su opštih europskih procesa. Regionalna saradnja je osnovni element europskih integracija od njihovog začetka, ona je nezaobilazan instrument gospodarske i socijalne stabilnosti Europe. Zemljama zapadnog Balkana zatraženo da međusobno sklope sporazume ili konvencije o regionalnoj saradnji. Regionalna saradnja BiH sa drugim zemljama iz najbližeg okruženja odvija se preko devet glavnih regionalnih inicijativa:

- Centralnoeuropska inicijativa (CEI)
- Proces za saradnju u Jugoistočnoj Europi (SEECF)
- Inicijativa za saradnju u Jugoistočnu Europu (PS)
- Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP)
- Jadransko-jonska inicijativa (JJI)
- Dunavski proces saradnje (DCP)
- Savska inicijativa
- Jadranska povelja

Kada gledamo BiH, možemo reći da imamo specifičan geopolitički položaj. BiH mora imati aktivniju ulogu u regionalnoj saradnji čime bi se istovremeno postigla dva cilja: svoju unutrašnju i vanjsku političku i ekonomsku stabilnost u užem i širem međunarodnom okruženju. Kroz istraživanja dati svoj doprinos unaprijeđenju sistema zaštite i spašavanja u BiH, par preporuka za koje se smatraju da ih je moguće implementirati u okruženju i značajnije unaprijediti postojeće kapacitete sistema zaštite i spašavanja u BiH:

- Uspostaviti jedinstvenu metodologiju prilikom izrade osnovnih analitičkih, planski i razvojnih dokumenata, nadležni organi trebaju donijeti pravilnike o vođenju evidencije građana koji su pripadnici CZ

- Općine, gradovi, kantoni, entitetske uprave uložili u određene napore na osposobljavanju i obuci uposlenika civilne zaštite
- Prevazilaženja problema dostave podataka od strane entitetskih operativnih centara
- Nastaviti jačati saradnju civilnih i vojnih struktura, posebno na operativnom nivou u cilju što bolje pripreme za djelovanje u slučajevima prirodnih i drugih nesreća
- Pristupiti izradi strategija informisanja javnosti i podizanja svijesti građana o ulozi i mjestu civilne zaštite u društvu
- Pregovaranje je najubičajenija metoda za rješavanje razlika u međunarodnim odnosima, isključuje izravne razgovore među strankama u sporu s ciljem postizanja sporazuma.

Kao što se u većini demokratskih zemalja praksa da svaka država preuzima odgovornost za zbrinjavanje i pružanje blagovremene pomoći u vanrednim situacijama koje se dešavaju na njenoj teritoriji. U slučaju vanrednim situacijama oni su odgovornost državnih institucija i uobičajena praksa da sredstva namjenjena za tu svrhu takođe pod kontrolom tih institucija. U oblasti civilne zaštite Bosne i Hercegovine je postigla određeni napredak u tom dijelu. Nacionalni sistemi za dalji razvoj i unaprjeđivanjem civilne zaštite i spašavanje u sistemu sigurnosti i dobrom organizacijom elemenata u sistemu, postignu veću vlastitu i zajedničku otpornost na euro-atlantskom području na sve sigurnosne izazove i prijetnje savremenog doba. Sistem sigurnosti u Bosni i Hercegovini treba da doživi značajne reforme kako bi mogao biti kompatibilan sa euro-atlantskim sistemima sigurnosti. Bosna i Hercegovina je subjekt zaštite i spašavanja u međunarodnim odnosima, sistem upravljanja i rukovođenja treba biti kompatibilan i sa regionalnim i globalnim sistemima zaštite i spašavanja. Po definisanom teritorijalnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine, jedinice lokalne, gradske, kantonalne, entitetske i države uprave, u okviru svojih prava i obaveza utvrđenih zakonom, uređuju, planiraju, organiziraju, finansiraju i provode sistem zaštite i spašavanja. sistem zaštite i spašavanja nalazi svoju upotrebu u institucijama na državnom nivou koje su uspostavljene u cilju koordinacije rada postojećih entitetskih agencija civilne zaštite, odnosno izgradnje kompleksnog i sveobuhvatnog sistem zaštite i spašavanja.

Generalna hipoteza s obzirom na činjenice koje smo istakli generalna hipoteza je potvrđena. Regionalne organizacije su bitan faktor i jedan od najvažnijih međunarodni procesa, između država na regionalnoj osnovi radi ostvarivanja zajedničkih ciljeva.

Izvedbena hipoteza zaštita i spašavanje na području Balkana ne može se uspješno razvijati ukoliko nema međunarodne saradnje. BiH kao specifičnim svojim položajem, mora imati

aktivnu ulogu u regionalnoj saradnji, jačati saradnju civilnih i vojnih struktura za bolje djelovanje u slučajevima prirodnih i drugih nesreća.

LISTA SKRAĆENICA

CEI- Centralnoeuropska inicijativa

DCP-Dunavski proces saradnje

DRPC - Konvencije o saradnji na zaštiti i održivom korištenju rijeke Dunav

EU- Europska Unija

IPA- Instrument pretpristupne pomoći (eng. *Instrument for Pre-Accession assistance*)

ICPDR - Međunarodna komisija za zaštitu Dunava

ICDO- Međunarodnu organizaciju Civilne zaštite

IRC – Međunarodni Crveni križ

JJI-Jadransko-jonska inicijativa

LNG - pogon za proizvodnju, pohranu i distribuciju ukapljenog zemnog plina (eng. *Liquified Natural Gas*)

MAP-a - Akcioni plan za članstvo (eng. *Membership Action Plan*)

NATO- Sjevernoatlantski savez

NVO-Nevladina organizacija

OESS- Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (eng. *Organization for Security and Co-operation in Europe*)

OHR- Ured visokog predstavnika (eng. *Office of the High Representative*)

OSCE- Organizacija za sigurnost i suradnju u Evropi

PSJIE - Proces saradnje zemalja Jugoistočne Evrope

PS- Pakt stabilnosti za Jugoistočnu Europu

PZSJIE- Pakt za stabilnost u jugoistočnoj Evropi

PFP-a - Partnerstvo za mir

RCC- Vijeće za regionalnu saradnju

PS-Inicijativa za saradnju u Jugoistočnu Europu

SAP-Proces stabilizacije i pridruživanja

SRJ - Savezna Republika Jugoslavija

SRS - Savjeta za regionalnu saradnju

SEECF- Proces za saradnju u Jugoistočnoj Europi

SAA- Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju

SAP-Proces stabilizacije i pridruživanja

SECI-Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Europi

UN-Ujedinjeni narodi

LITERATURA

a) Knjige

1. Archer, C. (2014). *International organizations*, Routledge.
2. Beridan, I. (2008). *Konflikt*, Sarajevo.
3. Beridan, I. (2008). *Politika i sigurnost*, Sarajevo.
4. Dujević, J. (2006). *Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
5. Huseinbašić, Ć. (2007). *Civilna zaštita u sistemu sigurnosti*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
6. Huseinbašić, Ć. (2009). *Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja*, Sarajevo.
7. Huseinbašić, S. (2008). *Civilna zaštita u euro-atlantskim sistemima sigurnosti*, Sarajevo.
8. Kapetanović, A. (2005). *Bosna i Hercegovina – Izazovi proširenja EU*, Sarajevo.
9. Lapaš, D. (2008). *Pravo međunarodnih organizacija*, Zagreb.
10. Latinović, Đ. (2005). *Regionalna saradnja Bosne i Hercegovine*, Sarajevo.
11. Lopandić, D; Kronja, J, (2010). *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*, Beograd.
12. Osmanković, J. (2001). *Regionalizacija – teorija i praksa*, Sarajevo.
13. Račić, O., Dimitrijević, V. (1980). *Međunarodne organizacije*, Savremena administracija.
14. Steven A. Z. (2013). *Regional organisation and humanitarian action*, London, United Kingdom.
15. Simmons, B. A., i Martin, L. L. (2002). *International organizations and institutions. Handbook of international relations*, 192-211.

b) Rječnici i leksikoni

1. Beridan, I. (2001). *Leksikon sigurnosti*, DES, Sarajevo.
3. Maldini, P. (2014). *Politički i administrativni aspekti regije: regionalizam, regionalizacija i regionalna politika*
2. Husejnbašić, Ć. (2004). *Rječnik civilne zaštite*, Sarajevo: Federalna uprava civilne zaštite

c) Naučni i stručni članci

1. Beridan, I; Smajić, M; Turčalo, S. (2010). „Politika nacionalne sigurnosti Bosne i Hercegovine“, u: Tatalović, Siniša i Cvrtila, Vlatko (ur) *Regionalna sigurnost i multilateralna saradnja: Republika Hrvatska i Jugoistok Europe*, Zagreb: Politička kultura, str. 67-85
2. Dick B. Hygie (1992). A health education success story from International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
3. Hadžić, M. (2007). Bezbednost Zapadnog balkana, Beograd.
4. Kurečić, P. (2018). Hrvatski geografski glasnik 80/1, 99-124.
5. Jakelić, A. (2018). Međunarodne nevladine organizacije. Veleučilište u Šibeniku, Šibenik. str. 8
6. Lokas, Z. (2017) Pojam i podjele međunarodnih organizacija. Veleučilište u Šibeniku, Šibenik, str. 5
7. Omanović, S. (2010). Atlantska inicijativa – udruženje za promociju euroatlantskih integracija, Sarajevo.
8. Kurečić, P. (2018). Inicijativa triju mira: geografske odrednice, geopolitička utemeljenje i budući izazovi
9. Selmanović, A. Đ. (2015). „Međunarodne nevladine organizacije, Travnik, str. 1-4
10. Spahić, M; Jahić, H. (2014) Geografske regionalizacije Bosne i Hercegovine u svjetlu Euroatlantskih integracija.

e) Ostali izvori

1. Zaštita i spašavanje u Bosni i Hercegovini (2010), Sarajevo: Centar za sigurnosne studije – BiH
2. Vanjskopolitički pregled (2009), Vanjske politike zemalja Zapadnog Balkana, Sarajevo : Vanjskopolitička Inicijativa Bosne i Hercegovine
3. Perspektive vanjske politike u regionalnoj i prekograničnoj suradnji, Sarajevo, Vanjsko politička inicijativa Bosne i Hercegovine
4. Steven A. Z. (2013). Regionalne organizacije i humanitarne akcije

f) Internet izvori

1. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/regionalna-suradnja/>
2. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/druge-regionalne-inicijative/savska-komisija/>

3. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/druge-regionalne-inicijative/>
4. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/druge-org/>
5. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/>
6. <http://danube-cooperation.com/danubius/2016/01/05/jadransko-jonska-strategija-kao-indikator-makroregionalnog-koncepta-evropske-unije/>
7. http://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/regionalne_inicijative/jadransko_jonska_inicijativa/default.aspx?id=148
8. <https://hcjz.hr/index.php/hcjz/article/viewFile/877/1080>
9. <http://www.rcsbh.org/index.php/bs/o-nama/historija-i-tradicija>
10. <http://zastita.info/hr/novosti/trebaju-nam-jaki-lokalni-sustavi-civilne-zastite,23506.html>
11. www.redcross.int (the Magazine of International Red Cross and Red Crescent movement)
12. www.rcsbh.org (Društvo crvenog krsta/križa Bosne i Hercegovine)
13. <http://www.amnesty.org/en/>
14. <http://www.britannica.com>
15. <http://danube-cooperation.com/danubius/2016/01/05/jadransko-jonska-strategija-kao-indikator-makroregionalnog-koncepta-evropske-unije/>
16. <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5966&langTag=bs-BA>
17. www.hck.hr
18. <http://weblibrary.apeiron-uni.eu:8080/WebDokumenti/14732-uvod.pdf>
19. World Bank kriterij definisanja NVO <http://www.gdrc.org/ngo/wb-ngos.html>
20. http://www.nato.int/nato-welcome/index_bs.html
21. <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-cr-2006/Part7.pdf>
22. http://css.ba/wp-content/uploads/2011/06/images_docs_css.pdf

23. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/o-nato-u/ustrojstvo-nato-a/>

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sigurnost i mirovne studije

Predmet: Zaštita i spašavanje

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Dino Vugdalić

Naslov rada: Uloga regionalnih organizacija u zaštiti i spašavanju na području Balkana

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 73

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Sarajevo, 02.09.2020.

Potpis
